

- VISNYK

Свобода народам!

Свобода людині!

Спільно - політичний місячник

З М І С Т

П. Мірчук — Болочий історичний досвід	1
Степан Галамай — Ще про діалектичний матеріалізм: людина — машина	4
В. Барка — Релігія і наука заперечують діямат	6
** — Інтерв'ю	13
Іван Боднарук — Нав'язуючи до світлих традицій	14
Д-р Михайло Кущнір — Фабрикація робітв	16
Михайло Островерха — Естетика в мистецтві	19
М. Чировський — Доктрина суспільного добробуту	21
Д-р Василь Луців — Маловідома українська княжна на чеському престолі	24
В. Г. — Перша праця про Степана Бандеру	27
Ікер — Газети на страйку (фейлетон)	28
П. Добрівлянський — Україна в другій світовій війні	29

**ОРГАНІЗАЦІЯ
ОБОРОНИ
ЧОТИРЬОХ
СВОБІД
УКРАЇНИ**

**ОРГАНІЗАЦІЯ
ОБОРОНИ ЧОТИРЬОХ СВОБІД УКРАЇНИ**

повідомляє, що

2 і 3 березня 1963 р. в Нью Йорку
(Дім Визвольного Фронту, 315 схід 10 вулиця)

відбудеться

ХІІ-ий З'їзд ООЧСУ

ПОРЯДОК НАРАД:

СУБОТА, 2-го БЕРЕЗНЯ 1963 Р.:

1. Реєстрація делегатів і гостей — від 10 до 11 години ранку.
2. Відкриття З'їзду — година 11-та перед полуднем.
3. Вибір Президії і Комісії.
4. Прийняття протоколу ХІ З'їзду.
5. Звіти голови і членів Головної Управи.
6. Звіт Контрольної Комісії.
7. Звіт Організаційного Суду.
8. Дискусія над звітами.

НЕДІЛЯ, 3-го БЕРЕЗНЯ 1963 Р.:

9. Удільнення абсолюторії уступаючій Управі.
10. Доповідь.
11. Затвердження бюджету Головної Управи ООЧСУ.
12. Вибір Головної Управи, Контрольної Комісії і Організаційного Суду.
13. Схвалення резолюцій.
14. Внески й побажання.
15. Закриття З'їзду.

В СУБОТУ, 2-го БЕРЕЗНЯ 1963, О ГОД. 7-їй ВЕЧОРА.

ТОВАРИСЬКА ВЕЧІРКА-ЗУСТРІЧ

В програмі ВЕЧІРКИ-ЗУСТРІЧІ: слово голови Президії З'їзду, спільна вечеря, привіти, мистецька програма.

ВСТУП НА ВЕЧІРКУ-ЗУСТРІЧ — 4.00 ДОЛ.

Запрошуємо Українські Організації і ВІІІ. Громадянство до участі у З'їзді і Вечірці-Зустрічі.

Головна Управа ООЧСУ

З А Я В А

Деякі українські і не-українські часописи інформували у своїх звідомленнях з судового процесу у Карльсруге, що я просила суд про лагідний вимір кари для убивці Сташнського.

Цим спростовую і заявляю, що це не відповідає правді.

Повний текст моєї промови перед судом знаходиться в судових актах, а дослівний переклад був надрукований у „Шляху Перемоги” ч. 46 з 28 жовтня 1962 р. і в „Гомоні України” ч. 45 з 3 листопада 1962 р.

Н а т а л к а Б а н д е р а

**КОЛЯДА
НА ВИЗВОЛЬНИЙ ФОНД 1962**

(Продовження)

ЛЬОС АНДЖЕЛЬОС, КАЛІФОРНІЯ

Збіркова листа ч. 0472. Збірщик Дмитро Гаранджук.
По \$ 10.00 — Брікнер Остап.
По \$ 5.00 — Гаранджук Дмитро, Кадубець Василь, Козій Степан.

По \$ 3.00 — Семчук Петро, Гудима Петро, Губицький Володимир, Кінайлюк Іван, Кравець Микола, Мамус Федір.

По \$ 2.00 — Андрій М., Логуш Дмитро, Макар Іван, Лещинин Михайло, Стельмах Теодор, Корінець Микола, Кріль Микола, Іванків Володимир, Пальчук Теодор, Гриців Іван, Стойко Володимир, Гац Остап, Садовська Аза.

По \$ 1.00 — Костів Михайло, Турчиняк Т., Терлецький, Кавецький Василь, Прокопович Володимир, Сіак Володимир, Тишовницький М., Куптик М., Жук Микола, Гамерський Богдан, о. Колтуцький Михайло, Ковалик Іван, Клось, Гузорський Франко, Касараба Іван, Скробко Олекса, Муць Олександр, П. (нечяткий), Марцінів Петро.

По \$ 0.75 — Короленко.

Збіркова листа ч. 0471. Збірщик Семчишин Петро.

По \$ 10.00 — Тростянецький Богдан.

По \$ 5.00 — Семчишин Петро, Чельняк Гриць.

По \$ 2.00 — Михайлів Василь, Вах Василь, Паслась Михайло, Порайко О.

По \$ 1.00 — Андрій.

Збіркова листа ч. 0474. Збірщик Гірка Богдан.

По \$ 5.00 — Гірка Богдан, Гордій Іван, Сліпий Родіон.

По \$ 1.00 — Гірка Богдан (жетон).

Збіркова листа ч. 0478. Збірщик Веселий Олександр.

По \$ 5.00 — Веселий Олександр.

По \$ 1.00 — Федевич Мирослав.

ПАЛАТАЙН, ІЛІ.

Листа ч. 478. Збірщик Федір Семчишин.

По \$ 10.00 — Ф. Семчишин, М. Тихий, І. Коцко, О. Васьків, Ф. Комар, В. Врогар.

По \$ 5.00 — П. Вигнанський, С. Шевчук, І. Дидина, Запорізький.

По \$ 3.00 — В. Гедзик, С. Гедзик, Лисович.

По \$ 2.00 — А. Петрик, П. Яхнів, Санчак, І. Григорчук, В. Ройтер.

По \$ 1.00 — Т. Стефанів.

ОМАГА, НЕБРАСКА

Збіркові листи чч.: 0481, 0482. Збірщики: Михайло Воробець, Олекса Продивус.

По \$ 10.00 — Михайло Воробець, Михайло Лобур, Роман Шелевич, Мирон Івасик.

По \$ 5.00 — Михайло Депа, Михайло Бутим, о. Ярослав Свящук, Олекса Продивус.

По \$ 3.00 — Андрій Сематчин, Антін Сокальський.

(Продовження на 4-ій стор. обкладинки)

ВІСНИК

П. Мірзук

БОЛЮЧИЙ ІСТОРИЧНИЙ ДОСВІД

В останніх трьох днях січня 1918 року розігралась на українських землях трагедія, що нестертими, кривавими літерами вписалася на сторінках історії нашої нації під назвою: **Крути**. 28-го січня ввечері триста юнаків, членів Помічного Куреня Студентів Січових Стрільців, вирушили з Києва, щоб загородити шлях червоно-московським ордам, що сунули в Україну, „несучи на вістрях багнетів комуну”. 29-го січня українські юнаки зайняли позиції біля залізничної станції Крути й приготувались до бою. 30-го січня ранком відбувся нерівний бій, в якому 300 українських юнаків з безмежним героїзмом протиставились 6-тисячній армії, що складалася з московських матросів. 31-го січня озвірілі матроси, зломивши спротив і нехтуючи міжнародне право й респектовані в усьому культурному світі закони війни, закатували недобитих студентів, які раненими попали в їхні руки.

Бій під Крутами сколихнув сумлінням тодішніх українських партійних діячів і скерував їхню дію на інший шлях. Один із провідних діячів того періоду, проф. В. Іванис, у своїй праці про Симона Петлюру свідчить про бій під Крутами: „Цей бій слід вважати початком збройної боротьби за Українську Державність”. В такому характері — як вияв глибокого патріотизму, безмежної посвяти для Батьківщини й бравурного героїзму української молоді, як бій, що започаткував збройну боротьбу за Українську Державність у двадцятому столітті — і ввійшли Крути в українську державницьку традицію.

Але це тільки одна, світла сторінка цієї медалі. А кожна медаля має, як відомо дві сторінки. Має свою другу сторінку й медаля Крут. Нею є — аналіза питання: чому дійшло до

Крут, як трагедії, чому та безмежна посвята українських юнаків і їхня відвага мусіли закінчитися трагедією, а не перемогою над ворогом?

Оце питання ми й хочемо бодай коротенько проаналізувати.

Колишні партійні діячі, проти яких чи то особисто, чи як членів даних партій скеровується порушене питання, відповідають на нього „просто”: Такі були обставини — український нарід ще не дозрів до великих завдань, українські маси були занархізовані, розкладені большевицькою пропагандою, байдужі до справи збройної боротьби за українську державність. І тому в критичний момент тільки горстка інтелігентних юнаків спромоглась мужньо протиставитись смертельній загрозі нової московської навали”. Таку відповідь, таке „історичне роз’яснення” не раз повторюють ще й сьогодні деякі українці нового покоління. А тим часом і свідчення об’єктивних, совісних учасників тих подій, і глибока аналіза всіх фактів повчають, що згадане „історичне роз’яснення” є злобним перекрученням фактів, свідомим фальшуванням правди, що наносить кривду й образу честі українського народу.

Зіставмо по черзі факти:

У березні 1917 р., після вибуху революції, відбувалися в Києві й усіх інших містах України, як також у Москві й Петрограді, великі українські маніфестації. Як це занотовано в тодішній пресі, всі ті маніфестації проходили під синьо-жовтими прапорами, символом української державности.

1-го квітня 1917 р. під час маніфестації біля Києва проголошено офіційно створення Першого Українського Козачого ім. Богдана Хмельницького полку. Понад три з половиною

тисячі бійців цього полку, що постав з ініціати-ви Миколи Міхновського, поставили себе добровільно до диспозиції Українській Центральній Раді, щоб своїми грудьми боронити волю України.

18-го травня 1917 р. відбувся в Києві Перший Всеукраїнський Військовий З'їзд з участю 700 представників від 1,580.702 українських во-яків, на якому задекларовано готовість усіх тих во-яків боротися збройно за волю України.

Вслід за полком „Богданівців” організується вліті 1917 р. 2-ий Український ім. гетьмана Полуботка Козачий Полк силою коло п'яти ти-сяч во-яків. Ранком 18-го липня 1917 р. цей полк роззброїв московську залогоу в Києві, опа-нував місто і, ставлячи себе до повної диспо-зиції Української Центральної Ради, закликав її негайно проголосити повну незалежність Української Республіки й приступити до за-кріплення та розбудови української держави в оперті на міцну збройну силу.

Вліті 1917 р. сформувався Перший Україн-ський Корпус під командою ген. П. Скоропад-ського, що складався з двох повних дивізій. У листопаді 1917 р. цей корпус блискучо заде-монстрував свою ударну силу, роззброївши збольшевичений російський 2-ий гвардійський корпус, що під проводом комуністки Євгенії Бош маршував на Київ, щоб встановити там большевицьку владу.

Від перших днів революції воєннополонені українці-галичани намагалися включитися у військові лави самостійної України. По одер-жанні остаточно дозволу восени 1917 р. сфор-мовується бойовий, пройнятий безкомпроміс-вим самостійництвом Курінь Січових Стрільців силою трьох сотень.

Крім цього організується в тому часі багато інших військових українських частин. Усі ті

“VISNYK” — “THE HERALD”

Published by Organization for Defense of Four
Freedoms for Ukraine, Inc.

Monthly except July and August when bimonthly.

Second class postage paid at General Post Office,
New York, N. Y.

Board of Editors

Address: P. O. Box 304, Cooper Station,
New York 3, N. Y.

частини були наскрізь пройняті українським національним духом і добровільно ставали до боротьби в обороні України.

І в той самий час провідники соціалістичних партій з В. Винниченком на чолі, в руках яких опинився тоді політичний провід в Україні, по-вели плянову, вперту й послідовну роботу, спрямовану на „повне знищення українського мілітаризму”, тобто на моральний розклад українського во-яцтва клясовою агітацією, на ліквідацію українських військових частин шля-хом урядових декретів.

18-го липня 1917 р. Винниченко, як голова Генерального Секретаріату Української Цен-тральної Ради, провів підступне роззброєння полку „Богданівців”, доручив заарештувати й передати російському урядові на суд ідейних провідників виступу „Полуботківців”, свідомих українських самостійників, з Миколою Міхнов-ським на чолі, і наказав вислати всіх роззбро-єних во-яків полку ім. Полуботка під ескортою московських частин на фронт, щоб вони там загинули в боях за Росію.

В 1-ий Український Корпус внесли соціалі-стичні лідери, діючи як керівники Центральної Ради, замішання й розклад, усунувши ген. П. Скоропадського з посту командира й наслав-ши туди своїх партійців, щоб кличами „клясо-вої боротьби” розбурхувати низькі, руїницькі пристрасті.

І врешті — в першій половині січня 1918 р., через кілька тижнів після того, як почалась московсько-большевицька навала, постановою Центральної Ради і декретом міністра військо-вих справ М. Порша, другого поруч Винничен-ка лідера соціалістів, офіційно розв'язано всі українські регулярні військові частини й нака-зано всім во-якам і старшинам розходитись по домах.

В обличчі цих фактів — хто ж винен у то-му, що в критичних днях січня 1918 р. Укра-їнська Держава залишилася без армії: „полі-тична незрілість українських мас” чи злочин-на дія соціалістів під проводом Винниченка, Порша і їм подібних, які довірені їм пости чле-нів уряду використали на моральний розклад і організаційне знищення безздатних військо-вих частин?

Це правда, що з безлічі українських військових частин, які були зорганізовані в перших місяцях після повалення царату, в критичний момент, коли спалахнула українсько-московська війна, залишилася тільки жменька їх. Бо всі ті частини офіційно розв'язано декретом Української Центральної Ради, керованої Винниченком, Поршом і їх партійними колегами, а вояцтво тих частин розкладено морально демагогічними закликами „вертатися додому і ділити землю”, „грабувати награване” та ін.

Це правда, що українські маси в 1918 р. були загрозливо занархізованими. Це правда, що велика кількість військових частин у Києві, які ще не встигли демобілізуватися, в критичних днях січня 1918 р. проголосили „нейтралітет” і відмовилися стати до бою проти московських большевиків. Бо сам Володимир Винниченко негайно по проголошенні Четвертого Універсалу демонстративно проголосив „нейтралітет” і в той час, як українські самостійники кривавились у боях під Крутами та на вулицях Києва, писав у своєму щоденнику: „А що як народні комісари (тобто московські большевики) мають більше рації, ведучи Росію, а з нею й Україну, до соціальної революції?”

Большевицька орда, що вирушила з Московщини на Україну, щоб насаджувати в Україні московський комунізм, становила всього 30 тисяч, і самі лише найкраще зорганізовані й випробовані у відпорі большевицькій агітації „Полуботківці”, „Богданівці”, Січові Стрільці і Перший Український Корпус були б успішно зліквідували нову московську затию, якщо б всіх цих українських військових частин не зліквідовано. Тож зрозуміло, чому, не зважаючи на всю посвяту й героїзм українського студентства, бій під Крутами мусів закінчитися трагедією.

Оце і є тією другою, темною сторінкою медалі.

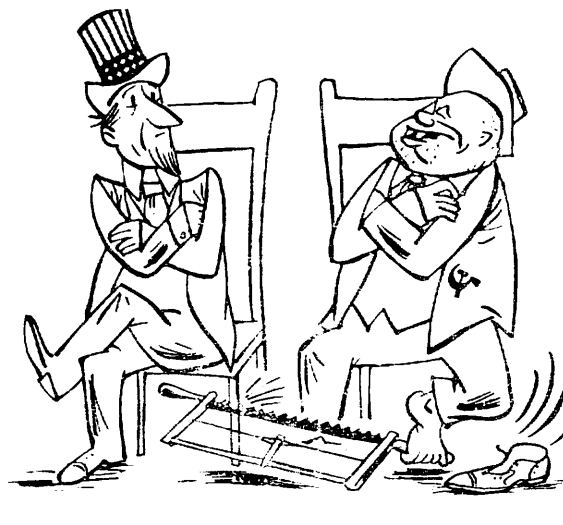
Крути — величний приклад високого патріотизму й героїзму українського юнацтва. Але разом з цим це кривавий акт обвинувачення проти руйнівської, антидержавної роботи соціалістів з Винниченком на чолі.

**

Для чого ми згадуємо сьогодні й оцю другу, темну сторінку медалі?

По-перше, в ім'я історичної правди. Бо старовинна мудрість, яка каже, що історія є учителькою життя, є лише тоді дійсною, коли ми знаємо всю правду про дану історичну подію. А вся правда означає — обидві сторінки медалі.

А по-друге тому, що гангрену антидержавницького соціалізму ще не зовсім видалено з організму української нації. Отруйна драгоманно-винниченківщина ще й досі блимає то тут, то там блудними вогниками, погрожуючи звести на манівці ще не одну українську людину. А в важкому бою, що проходить сьогодні скрізь за „бути-чи-не-бути” української нації, кожна українська людина особливо цінна. Тому пригадкою болючого історичного досвіду конечно остерігати кожную українську людину, де ще блимають блудні вогники, що манять у пропасть, а де світять правдиві дороговкази, що вказують шлях до нашої великої мети — відновлення й закріплення Української Держави.

You know me... I am always for fair play in negotiations...

Ви мене знаєте... Я „всегда” і „на верно” був за чесну гру в пертракціях і договоренні...

Більше користі з зитання в гурті. Нам цікаво позути або прозигтати Ваші завваги. Пишіть!

Степан Галамай

ЩЕ ПРО ДІАЛЕКТИЧНИЙ МАТЕРІАЛІЗМ: ЛЮДИНА — МАШИНА

Основна думка попередньої статті п. н. „Ще про діалектичний матеріалізм” („Вісник” за грудень) така: діалектична метода була „добра” для ідеаліста Гегеля, але вона „не підходить”, „не надається” в області матеріалізму і матеріального.

Виглядає, що треба трохи зупинитися на тому намаганні матеріалістів, що його умовно можна було б назвати як „омашинення людини”. Бо що інше, як не „омашинення”, чи пак зрівняння, а то й підпорядкування людини машині, пропонує філософія матеріалізму? І тому в другій частині заголовку цієї статті стоять два слова: людина — машина; бо взаємовідношення людини і машини або прирівнювання людини до машини є основне питання, приховане за „мудрими тезами” самої теорії матеріалізму.

В значному скороченні ця теорія виглядає так: всі людські думки, ідеї, оцінки вартостей, воля є продукти фізичних, хемічних і фізіологічних процесів, які відбуваються в людському тілі, що є звичайною собі матерією.

Матеріалізм послідовно відкидає все те, що ми звемо духовою сферою, а в області науки твердить, що тільки природничі дисципліни є справжніми науками. Релігію називав Маркс „опіюмом для народу”.

В ділянці суспільній і економічній згідно з ученням матеріалістів рішають лише виробничі відносини. Звідки вони взяли — цього марксист не пояснюють, вони просто є, рішають і... крапка. Загалом своїх основних тез матеріалісти ніколи не довели, не доказали. Замість доказів вони вживали і вживають аналогій та метафор. Ось, наприклад, на їх погляд, людський ум працює, як машина, тобто в голові людини відбуваються хемічні й фізіологічні процеси, які зроджують думки, ідеї, рішення. Таке порівняння насправді нічого не доводить і нічого не пояснює так само, як всі ті цифри, що її навів був Маркс у своєму викладі про додаткову вартість. Бо ж там він виходить з певних залогень і з поміччю цифр приходять до ствердження того, що на почат-

ку „заложив”, але правдивості того „заложеного” твердження не доказує.

Математичні операції в Марксовому „Капіталі” викликають враження „науковості”. І, власне, біда в тому, що на Заході навіть деякі економісти не хочуть пильніше проаналізувати всі ці його формулки, зокрема відносно „надвартості”, чи пак „додаткової вартості”, і тому підпадають під суггестивну силу теорії Маркса.

Вертаючись до уроєної матеріалістами аналогії людини з машиною, треба пам'ятати, що та аналогія нічого не вияснює.

Що таке машина? — Річ, прилад, заплянований і виконаний ніким іншим, як людиною, саме її умом, ідеєю, уявою, духом чи душею. Машина працює згідно з пляном, що його придумала, уклала людина, машина не є продуктом чогось, що існує в ній самій, поза думкою людини. Отже, машина є продуктом інтелектуальних здібностей конструктора, і вона не має „власної волі”, бо навіть ті „олюдинені” машини, які бучімто думають, і то без помилок, докладніше, швидше, словом, краще, ніж людина — отже і ті прецизні, дуже скомпліковані обчислювальні машини з тисячами додавань на одну секунду, і вони є „не самостійні” але чекають на людину, щоб влучила електричний струм, тобто надала їй руху. Без людини, без людської волі машина є мертва.

Але яка машина створила ту людську волю? В чийх руках людина, ота матеріалістична „машина”, рухається?

На це Релігія дає відповідь: в руках Творця.

Але пригляньмося людському думанню з іншого боку. Фізіологічне порівняння виглядає краще за механістичне. Це так, можна згоджуватися з твердженням, що процес думання тісно пов'язується з якимись фізіологічними процесами, які відбуваються в нашому мозку. А проте, цим ще дуже мало сказано. Ось я пишу статтю, а не вірш, не поему, бо я не є поет. А вже ніяк не можу я вирізбити так, як це зробити маестро Черешньовський. Іншими словами: що знає наука про фізіологічні процеси в

голові людини, у висліді яких постають статті, вірші, драми, мистецькі твори і теорії такі, як ідеалізм, матеріалізм, такі пляни, як плян винищення голодом українського селянства?

Існує наука патології, яка пробує пояснити причини зникання у людини деяких або й всіх (чи можна знати, чи всіх?) умових здібностей в наслідок такого чи такого пошкодження клітин мозку. Анатомія і фізіологія подають чимало нового про побудову клітин мозку і намагаються (це слово „намагаються” треба підкреслити) пояснити „поведінку” цих клітин. Але чи ми після довгих століть наукового дослідження справді дізналися щось більше від стародавнього філософа, що то намагався — також намагався! — пояснити взаємовідносини між духом і тілом? Чи нові здобутки в науці фізіології допомогли заперечити або ствердити хоч би одну з багатьох теорій? Ніяка фізіологія, ніякі матеріальні операції тут нічого не допоможуть.

А втім думки, ідеї, хоч і недоторкальні фізично, не є чимсь ефемерним, нереальним; навпаки, вони дійсні, бо приносять величезні зміни в області матеріального. Саме під впливом думок та ідей, а не під впливом „виробничих стосунків”, матерії, машини, змінюється і сама філософія діалектичного матеріалізму. І як тільки диктаторська великодержавна шруба дещо слабшає, розкручується, а з тим дозволяє трошки думати й висловлюватися, ми спостерігаємо народження у комуністичному середовищі нових матеріалістичних доктрин, тобто не тільки кремлівської, але й пекінської, югославської, польської і інших зразків.

Отже, думки, ідеї, виникають в людині і їх може зрозуміти, схопити інша людина знов не за допомогою ще не вивчених, а може й взагалі незбагнених процесів. Ці думки-ідеї можуть бути творчі, можуть бути руйнівні, можуть штовхати кудись людину, групу й цілі народи. І ми можемо знов таки не нашою матерією, але „душею” оцінювати ті ідеї, виносити свій осуд про ролю, значення і наслідки тих ідей. Але що і скільки ми справді знаємо про їх виникнення, то це хіба тільки те, що вони в чийсь там голові зародились. Зародились, на клопіт слухачам чи читачам, що будуть їх слухати чи читати у книжках і згідно з своїм духо-

вим наставленням розцінювати. Зародження нової доброї ідеї приводить до змін, до інновацій, і так збільшується світова духовна скарбниця новими ідеями, які в умах людей перед тим у такій формі не існували.

Де тут зв'язок з матерією? Як може це матеріаліст пояснити, як не за допомогою нематеріального таки розумування?

І коли б він доконче хотів у згоді з своєю матеріалістичною доктриною це пояснити, то мусів би описувати чергування подій, що відбуваються в середині матерії, створюючи точно означені і, правдоподібно, завжди ті самі ідеї. Бо якщо не точно ті самі, то хіба матерія може собою керувати? Він мусів би пояснити, чому люди згоджуються на певних поглядах, і як рухається, який плин витворює клітина мозку, коли люди не погоджуються, наприклад, з ученням Маркса. Також мусів би він вяснити чому, під впливом яких хемічних складників мозку, одна особа може співпрацювати в гурті, а друга завжди діє самотньо, ходить „гусаком”. Яких хемічних складників не достася їй і в котрій аптеці можна їх купити? Мусів би такий теоретик „матеріалістичної доктрини” пояснити, чому одна людина знаходить розв'язку якоїсь проблеми, а другій це ніяк не вдається. Чи не можна б випродувати для нього відповідну „аспірину”? Досі ні одна матеріалістична „віра” не зуміла цих питань вяснити, але, не зважаючи на це, кожна з них заявляє про свою єдиноправильність, про свою виключну науковість і, бючись гордо кулаком в груди, проповідує догми, що їх подається в формі заклять всім „закабаленим темнюхам”. Насправді стан невеселий для всевідаючого діалектичного матеріалізму.

Вони, тобто матеріалісти, не маючи власної відповіді, стараються, вживаючи всіх методів і засобів, довести, що й інші доктрини не дають відповіді на питання про відносини між духом і тілом. Вони, зокрема, всіма силами поборюють релігію і заперечують її відповідь в цій „матерії”, розраховуючи на наївних, тобто на те, що ніхто не спохватиться на тому, що чейже заперечування одної доктрини (нпр., релігійної) не доказує правдивості йї протилежної (напр., матеріалістичної).

В. Барка

РЕЛІГІЯ І НАУКА ЗАПЕРЕЧУЮТЬ ДІЯМАТ

Найзапеклішу, ніби „газават” (священна війна мусульман), світоглядovu боротьбу, переключаючи її в сферу політики, ведуть завідувачі діямату — проти релігії. Але досі не змогли ні перемогти її і витіснити з світового духовного життя, ні навіть показати перевагу своєї доктрини над нею.

Тут сьогодні зосереджується найглибший, можна сказати, метафізичний зміст історії.

Клясова боротьба, проголошена марксистами під брязкіт діалектико-матеріалістичних літаврів, не може стати в найглибший зміст, бо відступає перед значно могутнішою силою: єдністю народно-національних „організмів”. Особливо, коли судні кризи загрожують існуванню збірнот, розгортаючися в вимірах історичної долі їх, для довгочасности життя.

Якраз тут справа віри, як життьового світла, з’являється вирішальною, що, наприклад, чудово бачили і розуміли князі-благовісники Києва. Врятували народ наш від цілковитого пропаду серед темних хвиль історії, який спіткав хозар, торків, печенігів, половців, берендів, утругурів і гутругурів, аварів та інших, „ім же ність числа”. Де всі вони?

Як показує підсумок всього розвитку цивілізацій, докладно тепер переглянутий в ряді фундаментальних праць (зокрема — Тойнбі), історія не вистроюється в рисунку, що його склали позитивісти XIX століття. Міт про „висхідний” шлях в еволюції моралі виявився спрощеною уявністю.

Тут зміни історії скоріш нагадують образ моря: з піднесенням до світла і підупадами в

Людина впродовж усієї своєї історії підноситься на духові висоти і все ж не всілі збагнути, як це все діється, і в цьому велич її змагання, а матеріалісти спрощують справу, стараючись проти своєї власної людської природи „умашинити” найкращий на світі твір — людину з її неповторним духом. Ні „омашинення людини”, ні „олюдинення вдосконаленої машини” (це ж антропоморфізм!) не ведуть в напрямі до правди. Не веде туди діалектичний матеріалізм, як метода.

чорноту дикости, які в пізніші часи іноді бувають страшнішими від давньоколишніх.

От, гітлерівщина і сталінщина більш озвірили, ніж влада староперських царів або також фараонів Єгипту. Останні, хоч тримали гебреїв у грізному рабстві, але масово не винищували, як нацисти, і взагалі не вбивали без крайности обставин. Навіть забезпечували „м’ясними” кананами при виснажливій праці над цеглою, як згадується в Біблії, — не те, що було з кацетниками III Райху і мільйонами нещасних українських концлагерників на півночі: в царстві Ягод.

Матеріалістична філософія, особливо в формі діямату, становить ідеологічну підойму для такого світоповороту в апокаліптичний жах прийдешніх часів.

Історія людства, це — ніби степ із пересмними нивами життя народів, засіяними рукою Господаря: для доброго врожаю, з вільної волі і невіднаказного серця. Люди одержали і прикмети самого Бога і образ, з неказаними скарбами душі і серця, щоб повно відповідати за свій вільний вибір: за зерно врожаю самовизначеного, від духовного життя і всіх вчинків. Тільки такий плід є справжній.

Вишпеканий в теплі і світлі Євангельського дня, — прибирає собі запоруку безсмертя і вічної цінности.

Але, підпадаючи під чорноту матеріалістичного світогляду з боговорожою силою вселенського звіра, того, котрий гуртизно підводиться з побуту народів, ніби з моря, — він прирікся на спалення в огні, що, надфізикальний, племеніє „ззовні” вічного життя.

Там згорить, після дочасного князювання, також і сам звір-дракон, і всі витвори його „духовости”, як ось — діямат.

Так ланами твориться в багатьох колах, дальших чи ближчих, довкруг незримого осереддя, — літопис земного життя народів, покликаних та проведених через іспит: чого достойні і що принесли від золотих талантів, даних для примноження?

Сьогодні багато духовного колосся хилиться в кривавий туман найвеличнішої з сатаніч-

них вигадок для людського життя: в діалектичний матеріалізм, супроти якого всякий інший матеріалізм як філософія, розвинутий в минулі віки, виглядає зеленизною початків. Попередники і сучасники: Демокрит і Епікур, Лукрецій і Лукіян, Рабле і Гассенді, Ляметрі і Гобс, Гольбах і Дідро, Молешот і Діцген, Вольней і Бруно Бауер, Бюхнер і Чернишевський, Фогт і Добролюбов, і інші — були копачами і вирівнювачами ґрунту поперед і поряд дорожніх майстрів цього напрямку в філософії: Маркса та Енгельса. Пізніші адепти, як Кавтський, Плеханов, Гільфердінг, Ляфарг, Мерінг, Бебель, Ленін, Бухарін, стоять другими „величинами” при чорному ореолі перших двох „клясиків”. Бо ті розвинули діямат до універсальності і на кожен висвіт думки релігійної давали свою докладно випрацьовану діалектико-матеріалістичну протиставку, ніби змагаючися в силі духовної чудесности: як чародійники проти пророків Божих.

Згадаймо, що відбулося перед фараоном, по слову п'ятикнижжя (Исход 7:10-13).

„Мойсей і Аарон прийшли до фараона і до рабів його і зробили так, як повелів їм Господь. І кинув Аарон жезл свій перед фараоном і перед рабами його, і він зробився змієм.

І прикликав фараон мудреців єгипетських і чародійників; і ці волхви єгипетські зробили те саме своїми чарами:

Кожен із них кинув свій жезл, і вони зробилися зміями; але жезл Ааронів проковтнув їхні жезли”.

В символічній стороні змісту, що її розуміти в Біблії вчив Сковорода особливо, — знайдемо тут змісл і характер всього змагання між ідеєю релігії та ідеєю ворогів її.

Фараон попереду зрікся віри, сказавши гнівно: „Я не знаю Господа”, і тому душа була потім ожорсточена в противленні вищій волі. Супроти її чудесної дії викликав темних чародійників, що з „глибин сатанинських” виснували свої дива, ніби повторюючи чудо пророків.

Так сьогодні москалик Тітов ніби повторює витання ангельських сил в небесному просторі і похваляється:

„Штурм космосу людиною наніс удар прямо в серце релігії, по самій ідеї Бога” (газ. „Из-

вестия”, ст. „Людина, Космос і Бог”, 20. V. 1962).

Перебуваючи в Америці, той сумнівний астронавт заявив, що літав „у так званих небесах”, і там „слідів Бога не виявив” і „ні одного ангела не зустрів”.

Це ж і є ніби чудо безвірництва для всіх теперішніх, що кажуть: „я не знаю Бога”, — це їхній кинутий жезл, який обернувся в змію.

Звичайно люди ставлять жезл поперед стопи: для випробування ґрунту дороги і для опори в ході. Так ідея, попереджуючи життєвий крок людей, виявляє історичний ґрунт і вкріплюється там могутньою підпорою для рухів. Кинута з суто духовної сфери на ґрунт життя, вона обертається живою і реально діючою силою також серед матеріальних чинників.

Різниця між єгипетськими волхвами і червономосковськими полягає в ступені впертості і зухвальства. Древні волхви, побачивши свої жезли-змії поїденими, мовчки визнали свою поразку. Але новочасні без перерви знов вергають найрізноманітніші костури свої, постачуючи їм, і протягом десятиліть творять нові дивовижі, бо всі попередні весь час поглинаються живим жезлом пророків Божих, ідеєю віри: уневажнюються в духовному значенні.

Тепер „чарівник” (і то, мабуть, тільки пропагандивний, який не літав вище від кабінету вождя) кинув жезл-змію космонавтики проти пророчого жезла-змії, що вжив перевірений астронавт, полковник Джон Глен. Світова преса передала їхній спір, перед опінією всіх країн.

Відповідь віруючого Глена, на заяву совєтчика-атеїста, була т. м. поглинаючою, і аргумент „волхва” щез; ось та відповідь:

„Бог, до якого я молюся, — сказав американський астронавт, — не є таким малим, щоб я сподівався його зустріти в моїх малих летах”.

Тут з перевагою ідеї віри, перед очима вільного світу виявився характер обох вчень: християнського і діалектико-матеріалістичного.

Для противника віри, „просвіченого” діяматом, матерія в цілому космосі однорідна, з невід'ємною властивістю „саморуху”. І коли в малих ділянках вселенського простору, досі неторкнута, виявилася така ж сама, як на землі, неприступність вищої сили — для намацування дослідникового, то зроблено помил-

ковий висновок: значить, і в цілій світобудові її немає. В заяві Тітова, очевидно, заздалегідь виготованій для нього в центрі „атеїзму та історії релігії”, старанням кондових діяматчиків, виказалася загальна і органічна слабкість їхньої доктрини, цілковито приземленої в світоглядному відношенні до матеріальності, навіть при розгляді найвисотніших феноменів зоряного поля.

Звідси поразка їхнього речника, присланого в ореолі астронавтики, мов якогось Магеллана небозводу. Його примітивна заява, спростована Гленом, полишила в світі сміх і обурення, навіть розчарування серед політичних прихильників.

Так жезл пророчий, ідея віри, знов пожирає жезл безвірників.

Подібно сталося кілька років тому перед очима населення ССРСР. Там статті в центральних часописах, спрямовані проти релігії, переповіли суперечку, на зборах робітників і службовців, між діяматчиком, що „розбивав” релігію, і одним з присутніх. Відповідаючи на питання з приводу своєї доповіді, вчений безвірник заявив: існування Бога заперечується тим науково ствердженим фактом, що світ рухається згідно з своїми законами, без участі і втручання вищої сили.

Один з присутніх попросив слова і сказав: це ж і показує, який Бог великий і які ви темні, бо не розумієте, що Бог створив світ із законами, згідно з якими він рухається.

Діяматчик не знав, що відповісти, і всі присутні посміялися з нього. Навіть комуністична преса в ССРСР змушена була визнати його поразку і навела цей випадок, як приклад самого тільки невідповідного ведення антирелігійної пропаганди, вимагаючи від діяматчиків глибини і науковості її.

На безлічі подій виявилася духовна вищість світогляду віруючих над усім діяматом атеїстів.

Особа академіка І. Павлова символічна: з'єднує верхів'я новітньої науки і щире віру християнина, який до кінця свого життя був церковним старостою, на огірчення і досаду комуністичного керівництва.

Щоправда, воно втішилося версією, яку сказав тріумфальний тоді Бухарін: мовляв, тут

теж діалектична суперечність, — своїм світоглядом Павлов належить до минувшини з ідеалістичними „забобонами”, а його відкриття в ділянці фізіології вищої нервової діяльності служать матеріялістичній філософії. З дослідів над „умовним рефлексом” як „цеглинкою душі”, мовляв, приходить вода на млин діямату.

Тут зроблено підміну; бо сам Павлов ніколи не лив води на той „млин” — ні свідомо, ні не-свідомо. Він не пояснював усього душевного життя людини „умовними рефлексамі”, знаючи межі і можливості їх. Коли взявся до вивчення цього життя, то, замісто дослідів над собаками, почав відвідувати шпиталі з душевнохворими людьми. Виробив суто психологічні методи спостереження, щоб пояснити явища, пов'язані з різницею темпераментів і розкрити глибинну тасмницю їх самих.

Зовсім не вважав, що „умовний рефлекс”, над яким попередю працював Сеченов, а потім — в советські часи — також Бехтерев, є вирішальна „цеглинка душі”, з якою міг перемогти філософський матеріялізм.

Які б не були могутні „умовні рефлексії”, вироблені в зв'язку з інстинктом самозбереження, але вмить вся їхня дія і природа зневажується, коли мати, бачачи своє дитя в небезпеці, офірує собою для його порятунку. Надматеріяльна і навіки непояснима сила любови материнської і також інші почуття з схожою наснагою духовною виявляють дійсні джерела душевного життя людини, незміренно глибші, складніші, багатші, ніж діяматчики можуть собі уявити. В відчутті і знанні цієї глибини якраз полягає одна з багатьох переваг світогляду віруючих — над доктриною діяматчиків, прив'язаних до матеріялістичного спрощення.

І на полі науки жезл віри поглинає жезли атеїстів.

Майже всі відкриття в науці, що мають епохальне значення, виконані людьми віри, а не безвірними, і це цілком закономірно. В письменстві теж: рідко хто без віри піднявся на верхів'я творчості геніяльної, де складено невмирущі архитвори, з значенням для тисячоліть.

До вчених, ісповідників віри, відкривачів нової сторінки в світовій науці припрядалися ді-

яматчики не раз. Наприклад, до Дарвіна — один з фундаторів доктрини, Енгельс. Він в листі поздоровляв славетного вченого, кажучи, що його недавно опубліковані праці поваляють релігію. Але дістав від Дарвіна відповідь, з якої враз був морозною водою облитий. Попрошено не робити зовсім невідповідних висновків з тих праць; і повідомлено, що сам Дарвін і його родина — релігійні люди, почування яких ображаються недоречними поздоровленнями.

Дарвіну належить відкриття в науці, яке в наш час далі поглиблюється, з багатьма істотними змінами, справленнями і доповненнями. Тут дійсна ділянка для вільного шукання істини, що і роблять сучасні дослідники: Болк, Тетрі та інші. І зміни чи розвиток теорії Дарвіна завжди можливі.

Тільки в ССРСР з дарвінізму, як і з діямату, зроблено непорушний канон.

Для діяматчиків шукання наукової істини вже не має значення, якщо воно суперечить їх доктрині. Заздалегідь і назавжди визначено: істина для вчених мусить бути тільки така, як в „клясиків” марксизму-ленінізму, що знайшли її. Інші дослідники повинні її тільки вивчати і поширювати. Мало того, помимо керівників з КПСС або тих, кому вони доручають, ніхто взагалі не може офіційно виступати в ролі речника цієї доктрини. Вона зайшла в гробовий тупець і бюрократично закрістилася і дехто твердить, що це вже мертвий труп.

Від самого ж початку стратила духовні крила і живу кров світоглядову. Це — тоді, коли Маркс „перевернув” діалектику і занурив її в каламутну і морозну течію матеріалістичного думання.

Хвалився, що поставив діалектику Гегеля „з голови на ноги”, а насправді, як виявилось, — навпаки: з ніг на голову. В неприродному становищі вона змертвіла і обернулася в примусову схолястику режимового вжитку.

Вона в Шеллінга і Гегеля була зв'язана з великими духовними світами і повнилася світлом від них: для визначного дослідження в природознавстві, історії людського суспільства та ідеологічних ділянках. Дістала етичний характер від самих світоглядкових систем: католицької в Шеллінга і протестантської в Гегеля.

Без того світла і характеру вона стала демонічно-понураю еквілібристикою думок в невисницькій доктрині „сірчаних марксидів”, пристосованою до кожного злочину супроти людства і його культури. Тому могильна нудьга віє від теоретизування кожного її адепта, якому всякий студент в ССРСР міг би тепер сказати словами з твору Пушкіна: „Мне скучно, бес!”

Навіть часопис „Правда” відзначає цю канудність, подаючи типову сценку з університетської аудиторії в Москві, під час лекції з марксизму-ленінізму: „Більшість студентів не слухає лектора. Лектор сам по собі, а аудиторія сама по собі... одні читають газети, другі белетристику, треті переглядають зошити з формулами, очевидно, записи з фізики”.

Бо кого ж захопить зла і примусова неправда?

Навіть закордонні інтелігенти-„неофіти”, що втяглися в мряковиння діямату і озброїлися його казуїстикою, тепер вимагають зміни. Один з їхніх „слонів”, Поль Сартр, теоретик екзистенціалізму в повоевній Франції, видав книгу: „Критика діалектичного розуму”.

Протест проти мертвоти советської діяматчини підноситься серед „попутників” також в інших країнах. Зокрема в Англії — сильний відштовх від марксизованого письменства („Committed literature”). Едгар Томсон, один з ідеологів відруху, заявив у статті „Соціалізм і гуманізм”, що взагалі марксизм застарів. Прихильник модерністичного руху Джон Бергер відкидає партійність письменства і соцреалізм, як „сектантство і догматизм”. Інші протестують проти „соцреалістичних пілюль”, приписаних від діяматчиків для творчості, які завели її в jam (затиск).

Почалась величезна міжнародня праця над очищенням самої діалектики від намулу, принесеного діяматчиками, як також від негативних прикмет гегельянства.

Властиво, перші протиставлення відбулися в часи Маркса; близький приятель його, геніальний поет Гайне, швидко розкусивши новий плід, з обуренням і гіркою писав про „смердючий” атеїзм в союзі з марксистською доктриною. „... Я зауважив, — писав Гайне, — що атеїзм уклав більш чи менш таємну спілку з

найстрашнішим, найголішим, не прикритим навіть під фіговий листок, вульгарним комунізмом”.

Гайне мав, як сам означив, „таємний острах мистця і вченого, який бачить, що перемога комунізму загрожує падінням всієї нашої сучасної цивілізації”. Згадуючи про книгу Вайтлінга, що стала „катехизисом німецьких комуністів”, поет характеризує їх так: „ці когорти руйнування, ці сапери, сокира яких загрожує всій суспільній побудові”, мають в послідовності своєї доктрини „захоплююче божевілля”.

Сучасник Гегеля і, властиво, його опонент, італієць Джоберті випрацьовував діалектику як релігійний мислитель, поклавши початок цілого напрямку, що його потім сформував екзистенціаліст-християнин Кіркегор. Сучасні філософські шукання все більше звертаються до діалектики, назву якої тепер носить журнал з міжнародним значенням. Католики-томісти на IV з'їзді відзначили, що працю над проблемами діалектики тепер ведуть майже всі напрямки в філософії.

Перша справа, що нею зайнялася більшість дослідників діалектики, це — означення кордонів для можливостей її, це — розділення сфер: де вона вжиткова, а де — ні. Мислителя різних напрямків (Б. Кроче, Мек-Таггарт, Гамелен, Бердяєв, Джентіле, Кальвез, Мерло-Понті й інші) сходяться на тій думці, що ці дві сфери, а саме сфера духовного буття і сфера природи надто різні для рівноправного застосування діалектики, яка сама по собі належить виключно до сфери духовної. І справді, в сучасній астрофізиці чи атомовій фізиці весь дивний розвиток відбувся без жодної потреби в діалектичній теорії, і ніхто з її речників не знає, як її сюди спеціально прикласти.

Згадані мислителі означають, що найбільшою, просто катастрофічною шкодою для діалектики стало занурення її в матеріялізм; бо сполучено вульгарним і калічним чином дві незмістимі речі: матеріялізм і діалектику — суто духовну всією своєю природою.

Деякі з дослідників її приходять до висновку, що вона не має собі ґрунту також і в розвитку суспільства; її домена — духовність людини.

Дійсні схожості між трьома полями пізнання (природа, історія, духовність) виявилися надто загальними, щоб послужити підставою для вґрунтування рівноправних можливостей діалектики. Вона виступила тепер зовсім не такою універсальною, як колись видавалася; але, звільнена від декотрих невластивих ділянок, дістає більш глибинний характер на своєму власному полі: дослідженні дувоного життя.

Найавторитетніші серед томістів, думки яких розділені щодо діалектики, вважають: цей дар треба зберегти, але в вірному спіритуальному освітленні, очищений від всього невластивого з гегельянства і марксизму.

Цікаво, що сам Ленін відчував неблагополучність діямату при вивченні незоримого багатства сутої духовності людської. Хоч не звернувся, як Енгельс, за метафорами до містиків, але трохи відгорнув завісу над власною містикою всіх діяматиків: „в фундаменті самої споруди матерії” він приглядався до існування здібності, подібної до відчуття. Проте, напав на свого вчителя, Плеханова, за схильність до гілозоїстичного вчення — з загальною одуховленістю матерії.

В свою чергу Плеханов, відзначивши в російському атеїзмі „вражаючу невігласність”, напав на „богобудівництво” декотрих марксистів, зокрема Луначарського, чия визначення прогресу, як „зросту кількості і висоти культурних цінностей”, само вже, за словами із цієї навчательської критики, відкриває „двері релігії”, наче в Геффердінга.

І справді, Луначарський, діяч найкультурніший серед большевиків, змучений духовною порожнею діямату, скрикував: „скиньмо ветхий плащ сірого матеріялізму!” Бував на Україні і сприйняв повіви її духовного життя, як і глибокі впливи „фаветівської” Європи; прагнув до ідеї вічної. Він тужив у сутінках діямату: „Та ж уявлення про Бога має в собі щось вічно прекрасне”!

Але, знов збитий з дороги Леніним, запався в північні сутінки, і тільки часом носив вищиту українську сорочку — як спомин про соняшну минавшину і вроджену українську одуховненість.

Сам господар сутінків, Ленін, хоч проголосив абсолютний матеріалізм: „в світі нема нічого, крім матерії, що движеться” („Матеріалізм і емпіріокритицизм”, твори — том X), приналежав до містерійного світовідчуження.

Та як бачимо його матеріалістична доктрина завалилася; наука знайшла ще іншу реальність, реальність антиматерії, цілковито протилежну до Ленінового поняття. В Каліфорнійському беватроні навіть штучно випродуковано нововідкриті античастки; вони при ударі з частками матерії знищуються разом з ними цілком. Потроху потверджується здогад британського фізика Дірака про цілий космічний „океан” антиматерії, прихований від видимого всесвіту.

Пропагатори безвірницької віри були талановиті: Геккель, Штраус, Ніцше, Плеханов-Бельтов, від якого концепція перейшла до молодого Леніна. Це була наукоподібна віра в відсутність всього іншого, крім матерії в її складному саморухові, з якого постає все багатство життя. Але в їх вірі виявляється певний т. м. чортизм, хоч сам вельзевул, як анонім, стоїть незримо за діалектико-матеріалістичною декорацією духовної пустелі з її скелями і пісками.

В т. XVIII діалектика Леніна виявляє ніби динамічну графіку, що її коїть той пекельський анонім, кружачи „по спіралі”; витворюючи „стрибокподібні, катастрофічні, революційні” піруети; вчиняючи „перериви поступовості”; запалюючи „внутрішні імпульси”; підбурюючи „суперечливий удар різних тенденцій, що діють на дане тіло або в межах даного явища, або всередині даного суспільства”. Тут, після заперечення Творця, — виведено як єдину реальність фантазмагорійну динаміку в матерії, ніби в маскарадній одежі демонічного чинника, цілковито схованого за нею.

Ленін хотів, виходячи з того чорного чортвинного динамізму, „пояснити” всю пресвітлу та багатющу панораму світового життя з незбагнено - прекрасними скарбами духовної творчості!

Був, справді, духовно осліплений демоніак.

Та ж одна тільки будівля людського ока, розчислена з божественно-зверхгеніяльною точністю математики: вона, з безліччю реторток

і колбочок, з постійною живою гармонією в відбуванні найскладніших фотохімічних і електро-хімічних процесів при сприйнятті світла і перетворенні його дії в душевні явища, включає всяку можливість пояснити її створення механічною і сліпою „пляскою” бездумної матерії, нехай найбільш „скакаючої” протягом вічності!

Ленін мав „зачартування” в сатанинському анонімі, самочинною дією якого хотів відімкнути таємниці Божого твору, заперечивши релігію.

В згоді з оманністю діямату, Ленін переносив тотожні закони з думання — на суспільство. Вірилося твердо, що суспільство можна перебудувати, тільки треба вжити належну наукову теорію: ось, діалектичний матеріалізм.

Зневажено велику правду Ф. Достоєвського, що „основа всьому — начала моральні”; що один розум, наука і реалізм можуть створити лише мурашник, а не соціальну гармонію”, в якій можна було б ужитися людині.

Отже, вирішили з „науковістю” діямату змінювати суспільство, маючи перед собою люті кривди царизму. Треба визнати об'єктивно: як борець проти того навісного режиму Ленін був феноменальною особистістю. І він запевняв, що своєю дорогою перевороту встановить „справжню” світову справедливість: клясово пролетарську. Але позбавлений „моральних начал”, став страшним генієм зла для своєї вітчизни, як також для всіх народів, поярмлених в імперії, і для людства.

Він покладався на пропаганду, а ще більше — на терор, через який здійснив переворот, переміг супротивників і зачав будувати „новий світ”; звичайно, тут помилився! Мусів вертати до старого господарства, під вивіскою: НЕП.

Його помилка трохи нагадує випадок в одній з британських шкіл: учитель звелів учням, щоб були добросердечними, а якщо ні, то битиме їх, поки не стануть такими.

Зрештою, зовсім не про добросердечність думав Ленін, — була маніякальна мета діяматчика: перетворити суспільство на свій копил. Він з доктрини переніс сірі категорії в життя, хоч клявся, що він — не догматик. Але як догматик ділив історію суспільства, згідно з еко-

номічними формаціями. Не зважав, що, крім різниці між ними, існує одна спільна властивість для кількох: їх спільна основа — свобідна господарча діяльність, на відміну від несвобідної в тоталітарних державах.

Ця свобідна діяльність була спотворена в хижацькому капіталізмі. А втім, при моральному зростові громадян, вона, очищена від аномалій, спроможна забезпечити загальний добробут, без нестерпних контрастів нужди і розкоші.

Ленін змушений був дозволити її тільки тимчасово, — в НЕП'ї, — і заповідав знищити її потім, як буржуазну, що в кожную хвилину скрізь породжує капіталізм.

Але суть справи в тому, що формації з несвобідною господаркою трудящих належать до нижчого ряду, супроти тих, в яких існує її свобода. В цьому нижчому ряді — рабовласницькі, кріпацькі та комуністичні суспільства.

Очевидно, в майбутньому складеться нова формація з свободою господарчого вияву: не капіталістична і не комуністична; для неї навіть іще терміну немає.

Тоді підготується ґрунт для ладу, що сполучить волю господарювання і відсутність всякого особистого хижацтва і визиску, зокрема через власність: ладу, що провіщений в Євангелії і що його прообраз склала громада апостолів і їхніх учнів.

Однак, хоч збудують зовнішні відносини в суспільстві вже гармонійнішими, ніж фуги Баха і креслення Кеплера, то, коли люди в серцях своїх хижі, — добра не буде! І навпаки, люди, що стали жити в згоді з „моральними початками”, без врага і „супостата”, справді, як „люди на землі”, навіть при капіталізмі знайдуть шлях до повного добробуту і згоди, ніби брати і сестри в одній родині.

Тимчасом несамовита діяльність Леніна привела мільйони „малих оцих” до духовної прірви.

За рухливими мряками діалектичного матеріалізму тепер криється метафізична п'еса, вигляд і характер якої приховано від самих речників. Глибинні джерела їхнього „патосу” б'ють з несвітського дійства, для якого вдалилий відбиток становить описи в одного з старих поетів. Через ті описи, ніби гірські простори,

видно, як на скелях сучасности танцюють колосальні тіні діалектичного матеріалізму, відкинуті від згаданого дійства — з участю містерійних сил, в личинах з народних переказів. Можна довести, мов на таблиці множення, що якраз від того дійства виображується таємнича природа і філософська кухня діямату.

Де кілька разів великий поет вертався до опису дійства, ніби прочуваючи його заклятий вплив на духовий світ людей. Вплив з нічної вершини, де відбувається „поширений пленум” демонів, відом і чаклунів під проводом їхнього „генералісимуса”.

Той князь тьми головує, як сказано в поета, на „соймі” чи „парляменті”, маючи вигляд „чорного козла з чорним людським лицем і з смолоскипом між двома рогами”. Він нудьгує, хоч відьми вшановують його, щоправда, з огидною поклінністю, якої, зрештою, не бракувало в „культі особи” в Москві. Відьми витанцювують навкруг козла, махаючи мітлами, на яких прилетіли, і викрикують несамовито моторошні мерзоти та доходять до апогею під час танцю самого козла і його головної любовниці, — той „балет” названо „національним танцем Содому”. Виголошуються самі несвітські блюзнірства з передражнюваннями святих обрядів і звичаїв, як на антирелігійних карнавалах в СРСР. Супроти вчення про божественну любов, чути гучні крики козла — про безоглядну помсту, за невиконання якої погрожено смертю. Наприкінці козел, як антихрист, показує пародію на самопожертву: горить в огні, при великому шумі. Коли співають півні, весь „пленум” розлітається з поспіхом.

Звичайно, опис криє в собі символіку, як і народні передання, звідки взято його макабричну образність. Цю символіку переказів тут чудово виявлено і піднесено до філософського значення.

Чому думки багатьох поетів все витали навколо гірського розгулу темних сил, звідки приходить наведення зла: з демонічної ночі — в день людський?

Тема грішного наведення від чорних могутностей з незримого підсвіття зустрічається протягом кожного століття всюди в літературах Заходу і Сходу. Як попередження. Щоб брали жезл Біблії — проти червоних зміїв, які повзуть до всіх країн.

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА

І Н Т Е Р В ' Ю

З ПАНИ ТРАН-ВАН-ЧУОНГ, ПОСТІЙНИМ ОБСЕРВАТОРОМ В'ЄТНАМУ
ПРИ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЯХ, ПРОВЕДЕНЕ 22 ЛИСТОПАДА 1962 Р.:

Від Редакції. Представник Організації Оборони Чотирьох Свобід України, що є нашим постійним обсерватором в Об'єднаних Націях, перевів ряд розмов з дипломатичними представниками країн, що є членами Об'єднаних Націй. Метою розмов було з одного боку нав'язати знайомства і контакти, а з другого постійно інформувати зовнішній світ про українську визвольну боротьбу. Нище подасмо одно з таких інтерв'ю.

Питання: Чи Ви погоджуєтесь з твердженням, що дефінітивно існує советсько-російський колоніялізм?

Відповідь: Так, цілком дефінітивно. До цього треба додати, що розвивається також комуно-китайський колоніялізм.

П.: Чи Ви вважаєте Советський Союз за многонаціональну державу, в якій комуніст-росіяни є панівною групою, а не-російські нації — українці, туркестанці, білоруси, грузини, литовці, вірмени, лотиші, азербайджанці, естонці — є колоніяльно поневолені народи?

В.: Советський Союз є імперською державою не однорідною з національного погляду, в якій не-російські нації колоніяльно поневолені советсько-російськими імперіялістами-колоніялістами.

П.: Чи уряд В'єтнаму вважає криваву війну, що тепер відбувається на його території, за громадянську війну чи за національну оборонну війну проти агресії, керованої, організованої та випосаженої советсько-російськими колоніялістами?

В.: Ця війна є невивідженою війною, організованою, керованою та вирадженою комуністичним сателітом, Північним В'єтнамом, якому допомагають Червоний Китай і ССРСР. На мою думку, Росія і комуністичний Китай хочуть поділити світ між собою.

П.: Якщо правдивим є твердження, що советсько-російські та комуно-китайські колоніялісти є ворогами прагнень в'єтнамського народу до повної самостійності, суверенності та національної єдності, то чи не повинні в'єтнамський і український народи спільно боротися за ліквідацію советсько-російського та комуно-китайського колоніялізмів?

В.: Російський колоніялізм є ворогом не лише України й В'єтнаму, але також всього вільного світу. Російські колоніялісти наперед входять до городу, тоді до кухні, далі йдуть до ідальні, ще далі до вітальні та спальні, на решті входять на другий поверх, щоб опанувати в такий спосіб цілий дім. Дім — це вільний світ. У висновку, до всіх поневолених народів повинні приєднатися ще вільні народи в спільному змаганні до ліквідації колоніялізму, бо поодиночі вони не мають сили, потрібної для остаточної перемоги.

П.: Чи вільний світ повинен викрити й засудити советсько-російський колоніялізм?

В.: Тепер найкращий час, щоб вільний світ викрив і засудив советсько-російський колоніялізм, як найбільшу загрозу для вільних народів.

П.: Чи вважаєте Ви, що вільні народи могли б видати проклямацію, в якій було б визнано права на повну самостійність й інтегральність всім народам, уярмленим в ССРСР, як також всім народам, поневоленим чи загроженим російськими і комуно-китайськими колоніялістами?

В.: Так, така проклямація вказала б, що вільний світ визнає право на самостійну національну державу кожній нації, поневоленій російськими й комуно-китайськими колоніялістами. У висліді, надія на остаточне визволення зросте у поневолених народів, що в свою чергу скріпить їхній спротив колоніяльному пануванню і збільшить тиск на імперіялістів.

П.: Чи Ви признаєте повне право на національну самостійну державу зі справжньою суверенністю для поневоленого українського народу?

В.: Українська нація — свободолюбна нація. Її безперервний змаг визволитися з-під панування окупантів засвідчує, що вона прагне мати незалежну, суверенну національну державу, без жадного зверхництва.

П.: Чи не вважаєте Ви, що повинен постати якнайскорше світовий фронт свободолюбних

СУСПІЛЬНІ ПРОБЛЕМИ

Іван Боднарчук

НАВ'ЯЗУЮЧИ ДО СВІТЛИХ ТРАДИЦІЙ...

У житті нашої спільноти на чужині дедалі виразніше помічаємо грізне явище: чимраз більше наших людей відчужується від своїх товариств та організацій і замикається у шкаралупі особистих інтересів. Зайво говорити, яка з цього шкода для загалу. Відпадають люди, які могли б поживавити життя в українських організаціях, відстають люди від українського життя, перестають цікавитися українськими проблемами, а нерідко й зовсім відходять від нашого народу. Часто-густо це явище буває причиною сімейних драм: чоловік, шукаючи розваги по барах, занедбує свою сім'ю, а жінка, замість заповнити собі життя суспільною роботою, цікавиться забагато чужими приватними справами, і з того родяться плітки, які часто бувають причиною розбиття товариського й громадського життя.

Думаю, що запобігти цьому лиху й згаданим вище шкідливим явищам нашого суспільного життя міг би товариський клуб, створений при кожному Відділі ООЧСУ чи взагалі при організаціях Визвольного Фронту. Завдання такого клубу могли б бути дуже широкі. Передусім він міг би дати нашим людям приємну й корисну розвагу, поживавити товариське життя. Він став би тим тереном, на якому могли б зустрічатися різні прошарки нашого громадян-

народів, що дав би ефективну допомогу визвольній боротьбі народів, поневолених російськими й комуно-китайськими колоніалістами?

В.: Так, боротьба проти тих колоніалістів мусить вестися на світову скалю. Задовільна допомога повинна бути дана всім визвольним рухам, що змагають до розвалу тих колоніальних імперій.

П.: В яких ділянках і як можуть співпрацювати в'єтнамський й український народи в спільних змаганнях проти комуністичної агресії?

В.: Тісна приязнь і співпраця в боротьбі проти спільного ворога мають бути встановлені в усіх доступних ділянках та площинах.

Тут вони мали б змогу вчитися та одне одного пізнавати. Тут була б нагода в гутірках і дискусіях вирівнювати різниці думок і доходити до спільної мови. Напевно знайдуться жертовні люди, передусім жінки, які посвятають частину свого дозвілля для тих, що відвідуватимуть наш товариський клуб: вони приготують чай, каву, печиво, перекуску. У клубі можна було б заграти в шахи, прочитати газету, визначити книжку додому, деколи зробити доповідь, улаштувати чайний вечір чи забаву.

Товариський клуб при Відділі ООЧСУ може стати не тільки осередком, у якому широкі маси мали б змогу одержувати знання й поглиблювати свою освіту, але й місцем, де могли б народжуватися нові думки та ідеї, де могло б куватися нове духове обличчя української активної людини. Але передусім такий клуб став би тим місцем, де наші люди з своїми сім'ями знайшли б корисну й культурну розвагу та духове відпруження після щоденної виснажливої праці.

Ідея товариського клубу при Відділі ООЧСУ не є щось нове, що не має традиції в нашому минулому. Товариські клуби під назвами читалень, світлиць і касин існували з давніх-давен на наших землях. Вони тісно зв'язані з життям кожного українського громадянина в минулому. Кожен із нас, старших людей, провів частину свого життя в привітних стінах „Касина”, „Бесіди”, світлиці або читальні. І кожен із нас мусить признати, що в формуванні його духового „я” позначився вплив цих клубів, байдуже під якою назвою вони виступали. Може не кожний із нас усвідомлював їх благодійний вплив, коли щоднини міг до них заходити, може не завжди там, на рідних землях, додавав те все, що вони українській спільноті давали. Це відчули ми й зрозуміли щойно тут, на чужині.

Товариські клуби під різними назвами відіграли в розбудові українського культурно-національного життя величезну роль і мають

свою світлу традицію. Нам треба піти слідами цієї традиції. Не переборщимо, коли скажемо, що вони на рідних землях стали важливим розділом історії нашого національного розвитку і мали великий вплив на формування життя багатьох поколінь. У товариських клубах по містах, а в читальнях і світлицях по селах Рідного Краю підносилися культурний рівень нашого народу. У них народжувалися почини до великих діл. Адже відомо, що в читальнях „Просвіти” зродилася ідея нашої кооперації й торгівлі, нашого промислу й спортивного життя. Клуб товариства „Бесіда” у Львові дав у минулому столітті почин до заснування українського театру в Західній Україні. Світлиці й читальні існували у нас при всіх школах і виховних закладах, при майже всіх товариствах і організаціях. Усі вони виходили поза рамки культурно-освітнього життя й сильно причинилися до національного відродження. У них училися наші люди працювати спільно для однієї мети, вони були важливим об'єднуючим чинником у житті народу. Їх вагу зрозумів окупант, спершу польський, а опісля московський. Тому большевики, зайнявши наші землі, почали всюди творити свої „червоні кутки”, намагаючись у них розкласти морально нашу суспільність і викривлювати характери нашої молоді.

З власного досвіду знаємо, що в товариських клубах, світлицях і читальнях Рідного Краю знаходило свій відгомін усе, що тривожило наш народ, усе, чим ми жили й дихали. І всі вони, чи то просторі, гарно улажені залі наших міських клубів і касин, чи скромні залі читалень у галицьких містечках, чи, нарешті, невеличкі кімнати під солом'яною інколи стріхою сільських хат, де при слабому світлі нафтової лампи збиралися старі й молоді, — всі вони записалися гарно в житті нашого народу. В них напередодні Листопадового Зриву обговорювано плян, як перебрати владу від Австрії та організувати повіти. Вони навчали наше громадянство дивитися й думати, вони оформлювали наш світогляд, у їх стінах відбувалися важливі події з життя народу. Не забути нам тих хвилин, коли на Закарпатті творилася наша держава, а ми всі збиралися біля радіоприймача в стрийському „Касині” і разом із карпатськими українцями переживали їх успіхи й невда-

чі! А коли вдруге сунула червона навала на Рідну Землю й наближався день великого ісходу, „Касино” було єдиним місцем, де наші люди гартували свого духа, обмінювалися думками та нараджувалися, що їм далі робити.

Опинившись на чужині, відірвані від рідного ґрунту, ми тужимо за нашим товариським життям, яке скупчувалося колись у клубах, читальнях і світлицях Рідної Землі. Здаємо собі справу з того, що не зможемо жити нормальним життям, якщо ця прогалина не буде заповнена. Усвідомлюємо собі, що нашим обов'язком є продовжувати світлі традиції клубів із Рідного Краю.

Думаю, що наш загальний привіт би почин створення товариського клубу при Відділі ООЧСУ та інших організаціях Визвольного Фронту й дав би йому моральну та матеріальну підтримку. Адже наша людина може навіть більше, ніж будь-коли, відчуває потребу духової й моральної поживи. В неї поза щоденними турботами, поза боротьбою за хліб насушний, родиться вряди-годи туга за чимсь вищим, кращим, одуховленим.

Щоб наше життя не стало нестерпним життям, створімо при нашій організації товариський клуб! Тут проведитимемо культурно час, тут віднайдемо частину рідної землі, частину того, чим жили стільки років. Наш товариський клуб стане тим островом серед розбурханого моря, до якого причалює втомлена українська людина, бажаючи в рідному оточенні відпочити, знайти хвилину відпруження, прийти до духової рівноваги і набрати нових сил.

Нарешті, товариський клуб причиниться напевно до збільшення членства в нашій організації, дасть їй більше активних працівників, Вміло й цікаво ведений товариський клуб може вирости до ролі бастіону, де буде зберігатися й закріплюватися наша національна свідомість, яка, не маючи постійної підтримки, так легко може захитатися.

~~~~~
Людина не існує ніби кусень поліна чи дерево або будинок, що їх визначають місце, розмір і вік.

Осип Гольдбруннер

В ПІДСОВЕТСЬКІЙ УКРАЇНІ

Д-р Михайло Кушнір

ФАБРИКАЦІЯ РОБОТІВ

В міру того, як триває в Україні московське поневолення, під зростаючим натиском ворожого насильства, відбуваються основні зміни не тільки в організаційній чи економічній структурі народу, але і в його духовому житті. І це останнє, безумовно, найважливіше.

Очевидно, було б річчю надто односторонньою вважати все, що діється на рідних землях, за вислід чужого натиску, і недобачати величезних зусиль самого українського народу, щоб в цю накинену йому чужою рукою форму вливати власний дух. Є також безсумнівним факт, що в історичній хуртовині, яка вже понад сорок років шаліє на наших землях, згинуло не одне лихо, яке затруювало українське життя, а наверх вийшли нові сили й елементи, високовартісні і надзвичайно цінні для майбутности України.

Але базувати свої передбачення тільки на цих позитивних виявах життя і потішати себе тим, що дух народу сильний і що йому не загрожує ніяке викривлення, було б дешевим і навіть шкідливим оптимізмом.

Бо передусім не вільно забувати, що життя в Україні формується не з волі народу, але під впливом окупанта, який керує насильством із властивою йому безоглядністю у виборі засобів. Далі, матеріалізм і раціоналізм, що поширились були в Україні перед большевицьким поневоленням, особливо в колах інтелігенції (що мало бути доказом її „поступовости”), підготував ґрунт під засів большевицького діалектичного матеріалізму. До того ж наше шкільництво, насичене антирелігійним елементом, не могло дати молоді достатніх підстав, щоб вона могла протиставити щось позитивне советській науці, втолочуваній з диявольською послідовністю.

Панівним тоном у нашому умовому житті, що йшло завжди з деяким запізненням супроти Заходу, було поширене з кінця XIX століття безкритичне звеличування людського розуму і захоплення могутністю науки. Ренесанс християнської думки на Заході і щораз даль-

ший відхід від матеріалізму в його науці, поворот його вчених до покірної постави супроти таємниць буття, — все це, на жаль, не встигло ще до нас дійти. Очевидно, що вихована на такому підложжі українська інтелігенція не мала твердого ґрунту, щоб протиставитися суцільній і в своїй односторонності надзвичайно послідовній советській доктрині, що обожує „науку”, звичайно, в советському цього слова значенні.

Не допомогли тут геройські зусилля чільних українських інтелектів, які з подивугідною відвагою намагалися спротивлятися натискові духової советизації. Вони натрапляли на позбавлені потрібного ґрунту уми і кінецькінцем були розчалені окупантом.

Тому советська філософія, зацелювана під усіми, найневиннішими навіть видами, западає щораз глибше в уми людей, тим більше, що в політичних умовах немає жадної реальної можливості протиставити їй речеву критику хоча б тільки яскравих логічних хиб матеріалізму й подавати наукові тези, що заперечують цей матеріалізм. Яким же характеристичним є тут приклад тих молодих людей, які покінчили високі школи в Україні і тепер, опинившись на еміґрації, все ще переконані в тому, що немає іншого способу логічного думання, як тільки діалектичний.

Найгірше виглядає справа молоді на Україні. І це до неї стосуються трагічні слова енцикліки „Divini Illius Magistri”: „А є також край, де дітей видаляють з лона родини, щоб виховати (точніше висловлюючись, щоб здеформувати й здеправувати) в союзах і школах без Бога, в безбожності й ненависті за крайніми соціалістичними теоріями, повторюючи правдиву й стократ від Іродової жажливішу різню дітей.

В Україні вже понад сорок років відбувається систематичний і продуманий процес виховання дітей і молоді на засадах комуністичної ідеології, втолочування умів доростаючих поколінь у тісні схеми матеріалізму, викривлю-

вання культурного доробку українського народу і його минулого. Цей процес проходить двома шляхами: на одному з них діють організації молоді, на другому — система навчання.

Советська урядова статистика начислює в Україні 34.000 народніх і середніх шкіл із 6 мільйонами учнів, 7 університетів і 127 інститутів із 326.000 студентів та 635 технікумів із 375.000 студентів. Дітей у віці від 9 до 14 років охоплює піонерська організація, побудована на зразок московської, якої, в дійсності, є філією. Піонерська організація охоплює приблизно 3 мільйони дітей. Вона підготовляє майбутніх комсомольців, а комсомол є школою майбутніх членів комуністичної партії. Комсомол охоплює молодь від 15 до 28 років і начислює приблизно 3,320.000 членів, при чому найсильніше репрезентована в ньому шкільна молодь: майже половина середньошкільної молоді і 82% студентства належить до комсомолу. Селянська і робітничка молодь, яка працює в промислі, не так охоче вступає до комсомолу: він охоплює тільки 25% селянської і 36% робітничої молоді.

Високий відсоток шкільної молоді в комсомолі пояснюється опортуністичними мотивами: комсомольський квиток і звання активіста відкривають шлях до школи і кар'єри. Цей шлях відкритий навіть для тих комсомольців, які брак здібності заступають ідеологічною відданістю. З цієї нечисленної, мабуть, групи молоді, з обмеженою інтелігенцією і перебільшеною амбіцією, рекрутуються майбутні діячі партії і щирі прихильники режиму.

Цих прихильників дає й інша група. Робітничу молодь фаворизується при прийманні на студії, особливо високі. Але вже помітна тенденція до переформовування упривілейованих суспільних верств у дідичну клясу. Вже в 1938 році 42% студентів високих шкіл на терені Советського Союзу були дітьми урядовців або фахівців, тоді як відсоток дітей робітників упав в період 1933-38 рр. з 50 до 34. Цей процес поставання нової большевицької аристократії є вислідом підвищування шкільних оплат, обмежування числа стипендій і примусового спрямування молоді на працю в індустрії.

Завдання обох молодечих організацій — піонерської і комсомольської — можна передати

в кількох словах: виховування молоді в душі матеріалізму, відгороджування її від родини та релігії і протидіяння їх впливам; безмежне звеличування в свідомості молоді Росії й її досягнень у ділянці „будови соціалізму”; прищеплювання погорди до всього, що має на собі печать культури Заходу; врешті, формування нової моралі, наказом якої є шпигування учителів, товаришів, навіть власних батьків і яка підносить донощицтво на рівень героїзму. Виховним ідеалом піонерів є 12-літній хлопець Морозов, замордований селянами за донос на власного батька.

Всі ці завдання здійснюється на сходинах, мітингах, святкуваннях урядових дат, через стінні газети, дискусії в пресі і правдиві або фабриковані листи до редакцій „Піонера”, „Молоді України”, „Зміни” і ін. Методи різnorodні, але висліди не завжди відповідають задумам.

Те, що не зуміє досягнути організація, має доповнити школа. Очевидно, що в школах немає навчання релігії, але шкільні підручники, дуже часто перекладані з московських, впоюють в душу дитини тези марксизму-ленінізму таким самим способом, яким раніше вчили засад віри. Їдь комуністичного катехизму впорскується дуже спритно. В підручниках цитати з творів Енгельса, Леніна і промов Хрущова переплітаються з уривками творів українських письменників і поетів, Шевченка, Лесі Українки, Івана Франка. Діалектичний матеріалізм подається дитині в осі із залишків національної культури.

Найвище місце в загальноосвітніх науках займає історія. Є це історія au rebours. Визначні історичні постаті представляється деколи як руїників і зрадників народної справи, а натомість декорується ореолом величі маловідомі особи, прізвища, вигребані з дна історичних архівів, або особи, заслуги яких в світлі об'єктивних історичних даних принаймні сумнівні.

В підручнику старовинної історії визначні місця займають Геракліт із Ефезу і Демокрит із Абдери, перший за тезу про вічний рух, прототип гегелівської діалектики, а другий за свій матеріалізм. Платона і Аристотеля осуджується. Бергілій є дрібним землевласником, який бавиться укладанням віршів, Меценат — людиною, яка доробилась маєтку на проскрип-

ціях. Папи середньовіччя — це великі феодалі, які займалися банковими операціями і „торгівлею відпустами”, натомість єресі перших віків християнства втішаються великою симпатією советських істориків. Італійський Ренесанс не знаходить у них признання, як буржуазне явище, йому протиставляється „правдивий, загальнолюдський гуманізм” Маркса, Енгельса, Леніна. Лютер дістає негати́вну оцінку за те, що був прихильником панщини, а ще гострішу оцінку дістає Кальвін, творець „релігії назріваючої кляси капіталістів”. Зі сторінок історії, де описується діяльність єзуїтів, вибухає пристрасна ненависть до цього чину і до папства. Рішельє, великий міністер Людовика XIII, — жорстокий поневолювач французьких селян.

Історія ЗДА — це історія жорстокого винищення індіан і нелюдського утиску муринів. Велика французька революція з її декларацією прав людини і громадянина не витримує ніякого порівняння з большевицькою „революцією” і ленінською декларацією прав із 1918 року. Наполеон був агентом буржуазії, який у своєму цивільному кодексі захищав приватну власність і відмовляв жінкам громадянських прав.

Найбільше покалічено історію України. Її ампутовано цілу княжу добу, а сформувалася Україна тільки для того, щоб якомога скоріше об'єднатися навіки з старшою, культурнішою Московщиною. Особливо гротесковою з точки зору історичної правди є історія взаємовідносин України і Московщини. Найновіша історія України — це вже тільки історія розвитку марксизму і комуністичної партії на українських землях. В цьому підході українська визвольна боротьба 1917-1921 рр. — це протинародна затія української буржуазії, що мала своєю ціллю ще більше поневолити українських селян і робітників, — це тільки шлях зрадництва й авантюри. Листопадовий зрив — теж витівка української контрреволюційної буржуазії. Петлюра — зрадливець, агент буржуазної Польщі. Коновалець — моральна гнилизна, зрадливець народу, агент на службі німецької розвідки. Степан Бандера і генерал Чупринка-Шухевич — це звироднілі бандити на службі чу-

жих німецького й американського імперіалізму, які гнобили й винищували українських селян і робітників.

Погляд советських істориків на історію людства надзвичайно спрощений. На початку була первісна спільнота, в якій не існувало приватної власності і панувала ідеальна рівність. Але цей блаженний стан був короткотривалий. Первісна спільнота почала зникати, з'явилося поняття власності, постала суспільна нерівність і поділ на кляси. З цією хвилиною над людством повисла чорна ніч, яка тривала довгі століття, переривана на короткі моменти проблесками бунту гноблених мас проти визискувачів. Нарешті в жовтні 1917 року — розвиднилось. Настала нова ера, большевицька революція скасувала визиск і кривду і почала будувати нове, щасливе життя. Советська Україна йде слідом великої батьківщини пролетаріату — Росії.

Такого роду „науку”, нісенітницю і брехню втокмачується в голову дитини, яку щільно відгороджено від будь-яких українських національних впливів, яку піддається не тільки в школі, але й поза школою оглуплюючому діянню пропаганди. Таким шляхом большевики намагаються створити нову людину, людину колективу, бездушного робота, видресуваного в механічному повторюванні лозунгів і в звеличуванні добродійної діяльності партії і влади, а передусім Москви. Годується в реторті комунізму потвори з викривленими поглядами на світ і з скаліченою моральністю. Образ потрясаючий і грізний.

Оця поспішно вишколювана маса скалічених духово „вузьких спеціалістів” із певним мінімумом відомостей, достатніх, щоб вони могли виконувати предбачені для них функції, спеціалістів, які глибоко переконані, що вони здобули всі розуми світу — це смутний образ тих людей-роботів, які вже частинно починають заступати винищене окупантом або вже догораюче покоління передвоєнної української інтелігенції.

Чи все ж таки комунізм зуміє втілити свій ідеал „людини колективу” в стовідсоткове, масове явище? Проблема зводиться до того, чи за кілька десятків років можливо вимазати століття християнства. Висліди большевицької

праці все ще неспівмірні із вкладеними зусиллями, і молодь, навіть та, що народилась і виросла в добі неволі, неохоче в своїй масі сприймає пропаганду. Вплив середовища не є, всупереч твердженням марксистів, вирішальним у формуванні особовості. Існує деякий духовий атавізм, щось, що змушує наvertати до віри і звичаїв батьків. Та й середовище не однорідне. Покоління, яке виросло в зв'язку з культурою Заходу, яке москалі не встигли ще винищити, особливо покоління з західних земель України, для комунізму втрачене: хоч притиснене терором і приневолене до мовчанки, воно протиставляє деправуючому діянню школи й організації свій традиційний стиль життя.

Але найбільшим ворогом комунізму є дійсність, убога й примітивна, дійсність разючих матеріальних нестатків і повних церков, дійсність така далека від тієї, про яку голосить пропаганда і пишуть автори підручників. Цю дійсність тяжко заховати навіть від очей дитини.

Комунізм прагне заступити молоді все — ідеали, родину, релігію. Але родину будує любов, вона надає барви і магнетичної сили молодечим ідеалам, вона також є суттю релігії. Комунізм чуже почування любови, він вказує своїм adeptам ворогів, розпалює фанатизм ненависти, але не може вказати ні на що, що людина могла б любити. Комунізм заступає ідеал християнської любови гротесковою підмінкою азійського культу особи. Культ Сталіна, з наказу Москви впав, — що лишилося? Холодна абстракція партії, яка також мало може сказати дитячій уяві, як і математичне рівняння.

Тому можна сподіватися, що комунізм не вдасться виховати людини-робота в масі. Але комуністичне виховання все ж таки залишає глибокі сліди в душі молодого покоління: воно замикає цьому поколінню шлях до об'єктивного знання про світ, даючи йому взамін карикатуру. Молодь в Україні має дуже обмежений і односторонній доступ до скарбниці власної, національної культури і цілковито відрізана від культури Заходу. Цю інтелектуальну порожнечу має їй заступити перещеплюваний на український ґрунт московський комуністичний примітив.

ЕСЕІ

Михайло Островерха

ЕСТЕТИКА В МИСТЕЦТВІ

... Може бути вельми важко, інколи й неможливо, відзискати Красу, якщо хтось до глибини схиблений тим, що приставав із поганно...

М. Камілюччі

Людина вже з примітивних часів, даючи перші вислови мистецтва, давала їх у формі естетичній; давала цю естетику, як могла, як уміла, як вичувала, але те, що вичувала, висловлювала його, скажімо — святочно. Будуть це перші риси чи перший орнамент, геометричний чи ристинний; буде це звірюка чи, врешті, й людина та події з життя людини, — усе воно мало свою того часу, доби, естетику. Естетика зродилась у тих шляхетних тремтіннях, зворушеннях душі людини.

Мистця зворушує природа, її явища, релігійні почування, любов і терпіння, радість і смуток, а всі ці зворушення, почування, якщо вони глибокі, з душі і з серця, то вони вже самі шукають форми вислову — естетичної.

Вже перші різьби — як бачимо в музеях старовини — вельми неоклеці, незграбні, але їх форма естетична. Старовинна різьба й малярство етрурійців, це ж глибокий вияв естетики, краси, — що тісно зв'язана з естетикою, — і мистики. Далі, Фідій, Пракситель, Лізіп, Мірон, Скопас — усі вони у своїх творах великі естетики.

Процес, розвиток естетики переходить і в християнське мистецтво. Основа його естетики — релігійні почування, зворушення: глибока пошана, любов, повне віддання мистця Маєстатові Бога — Ісуса Христа. По перших символах риби і хліба — приходить Добрий Пастир, Пантократор, Божа Мати. А згодом мистці й теми розробляють, як це бачимо в кубіколі Адауга й Фелікса, з початку 4-го століття, на цвинтарі Коммоділли у Римі: Ісус Христос передскажує св. Петрові, що він, поки півень запіє, тричі відречеться Його. Усі ці твори високої естетики.

Головний натиск, наголос на естетику дало візантійське мистецтво. Хоч Божественний Суд-

дя є завжди справді страшним Суддею, але в межах, у формі незрівнянної естетики, яка виявилась у гармонії, ритмі претендентних декоративних ліній, у рисунку, в кольорі й у цілості тону. Вершком і тріумфом естетики в мистецтві є мозаїки. Згадати б хоч деякі, ті головні: Монреале на Сицилії, Сан Вітале у Равенні й Сант Аполлінаре ін Кляссе та свята Софія у Києві.

Правдиву естетику у релігійному мистецтві Європи дав нам у ранньому ренесансі фра Джіованні з Фієволе. Вистачає згадати його фрески в монастирі св. Марка у Фльоренції. Правда, в ранньому ренесансі були мистці, які зупинялися над виявом у їхніх типів терпіння, плачу; вони вельми експресивно викривлювали обличчя, уста в розпуці своїх типів. — Початки експресіонізму! — Такими були, між іншими, Карльо Кривеллі, Андреа Мантенья, Козма Туре. Ця деформація — етичного заложення — втримана у формі естетичній.

В ренесансі, мистець, у своїй творчій вільності, не дуже рідко заскрегоче й сюжетом. Зайдіть у паллядіянську базиліку Сан Джіорджіо Маджіоре у Венеції, на острові Сан Джіорджіо. Там, у святилищі, побачите „Останню Вечерю” мистця Якопо Робусто, названого Тінторетто. Сам твір великої мистецької цінності. Та, як узяти під докладну увагу історичну подію: Установлення Найсвятішої Євхаристії, то мистець цю подію потрактував так вільно, так по-венеціянськи, що вийшов звичайнісінький світський бенкет; іще й тінтореттські — отого у достатках часу Венеції! — жінки прислугують до цієї „Останньої Вечері”. Проте, естетика збережена тут досконало.

Зразком великого естетика в мистецтві золотого ренесансу може бути й Леонардо з Вінчі. Розуміється, з ним ідуть і такі видні світочі як Джіованні Белліні, Джіорджіоне, Боттічеллі, Тіціан, Рафаель, Бернардіно Люїні й ін. Але, у свій час, ізнову „заскреготів” у мистецтві, незрівнянний своєю сміливістю — Караваджіо. Та тут треба ще раз пригадати: він — як пізніше, у половині 19-го століття, Гаetano Превяті у своїй „Хресній Дорозі” — своїми світлотінями, своїми осягами в мистецтві технічного розуміння, дає зразок: як мистець відчуває сю-

жет, коли сам терпить і це своє терпіння передає у своїм творі, в цьому випадку: „Зняття з хреста”. Караваджіо терпить вельми виразисто, сказати б — шорстко. Але в мистецтві терпіння не є ніколи антиестетичне.

**

Ніякий твір мистця — якщо він має бути твором мистецтва — не може бути вульгарним. Вульгарний твір не лише не є естетичним, але й не є мистецтвом. Хоча б такий твір мав і найкращу форму, стиль, — хоча б він був і в наймодернішому сучасному стилі! — якщо він вульгарний своїм висловом, змістом, то він викликає у глядача обридження, пригноблення, а тим самим — він не має вартості мистецької.

**

Святий Августин у своїх „Сповідях” каже: „Любив я красу нижчої якості, і я падав у долину”... В іншому місці цей же святий розказує, як це він одного разу, в городі Касічяко, почув містеріозний спів якогось хлопчини. Цей спів своєю глибиною почувань так його зворушив, що він, св. Августин, остаточно постановив прийняти віру Христа. Тобто естетичне зворушення, що його у ньому викликав чудовий спів невідомого хлопчини, наклонив душу Августина до рішучого і знеслого чину. А нехай оцей хлопчина був би горлав, верещав, то такий крик був би не привів св. Августина до доброго чину. Вульгарні ж, неестетичні твори це й є той крик, вереск, гармидер: простацтво, а не мистецтво.

Як глибоко сказав св. Тома з Аквіну: „... існування усіх річей походить від Краси Божої”. Стрімким і апокаліптичним стилем, про красу, каже Ш. Бодлер: „Виринаєш ти з провалля чи сходиш із зір? Сходиш ти з неба чи виринаєш із безодень?...” Захоплений поет красою, так питається.

**

Інколи сяду й заслухаюся у музику Л. ван Бетговена: П'ята симфонія, у Сі бемоль. Від першого такту, від першого стуку до долі до дверей музики, аж до кінця симфонії — переживаю її, відчуваю її, мене до глибини душі зворушує, мене болить кожен тон, кожен музичний вислів терпіння мистця-музики: відчуваю дивні, добрі хвилювання душі, серця.

ЕКОНОМІЧНА ТЕМАТИКА

М. Чировський

ДОКТРИНА СУСПІЛЬНОГО ДОБРОБУТУ

Доктрина суспільного добробуту, або „велфаризму”, стає щораз більше складовою частиною господарської політики багатьох західних країн, передусім США, Канади і Великобританії. Суть цієї доктрини зрозуміла, а саме — безупинне піднесення загального добробуту країни.

Джерел, з яких зродився принцип соціального добробуту, треба шукати в християнській давнині, в писаннях отців Церкви, насамперед св. Томи з Аквіну. Однак, природа і характер цього принципу були тоді зовсім інак-

Зношувсь понад сірі будні цього щоденного, карколомно-темного життя. Я є у чудовій і дивній країні великого терпіння.

**

Мистець зворушується, до нього приходить надхнення — у радості, у терпінні. До його душі промовляє краса, знеслість, порив посвяти, героїзм.

З історії мистецтва знаємо, що ті мистці, які у своєму житті зазнали невдач, переслідування, гонення, що терпіли, — залишили по собі найкращі, неосяжних інколи вартостей і мистецької досконалости, твори. Прикладів на це не треба й наводити.

Правдиве бо мистецтво — терпіння і радість!

Стиль — це біль душі!

Генії — терплять!

А тоді — й краса в мистецтві є!..

**

Тут лиш фрагментарично підійшов я до естетики. Та я й не думав зупинятись, зокрема, на дефініції: естетика. Над цим треба б і більше попрацювати, більше місця мати розвинути. Врешті, як підемо до Платона, Аристотеля, зупинимось на св. Августині й Томі з Аквіну, то хіба... блідо повторимо їх. Знаємо всі, що ці два християнські філософи „дали нам лінії християнської естетики, але з незмінними засадами, що їх виснували з думки про Крису вічну”.

Бронкс, січень 1961.

ші. В середньовіччі вони мали більше етичне й ідеалістичне забарвлення, без отого наголосу на матеріальності добробуту, як це маємо тепер. Тоді клалося наголос на духовість і на обов'язок людини — службу Богові в цілі спасіння душі. Тим то у господарській діяльності підкреслювано моменти справедливості і засади *suum cuique tribuere*: справедливі ціни, справедлива оплата праці, справедливі відносини поміж працедавцем і працівником, справедливі умовини життя для кожної людини згідно з її станом, суспільна опіка над потребуєчими, етичний підхід до приватної власности, яка дає її посідачеві матеріальну користь, але й морально зобов'язує допомагати іншим, менше упривілейованим, і — осудження матеріальної ненаситности.

Оце були ті принципи, що на них мало засновуватися господарське життя спільноти. Суспільно-господарський лад, спертий на засадах такої справедливості, мав би за свою мету передусім вести людину до Бога.

Доктрина такого етичного суспільного добробуту повторюється в трьох папських енцикліках: „Про нові речі”, „У сорок років” та „Матір і вчителька”, у навчанні Православної та Протестантської Церков і в писаннях багатьох світських філософів, соціальних реформаторів та економістів ідеалістичного світогляду. Доктрина соціального добробуту в її етичній проєкції не включала в собі будь-яких напрямних економічної політики, економічних законів чи принципів. Засади етичності і справедливості мали забезпечити ріст загального добробуту.

19-те і 20-те століття принесли з собою величезне зматеріалізування людської спільноти. Ідеї осягнення соціального добробуту через релігію і мораль стали чужими, а то й несприйнятливими для людини із зматеріалізованим способом думання. Принципи індивідуалізму і лібералізму просякнули економічне життя.

Згодом економічний лібералізм у своїх яскравих формах т. зв. „леза-феру” і манчестериз-

му великою мірою причинився до виникнення поважних недоліків у соціальних і господарських процесах. Карл Маркс розпочав революційний марш „наукового соціалізму”, що мав би прийти на місце капіталізму. Ні матеріялістичний лібералізм, ні матеріялістичний колективізм не могли сприйняти ідеалістичного економічного етицизму.

І тут, у недоліках капіталізму і екстремах соціалізму, треба шукати початків відродження доктрини суспільного добробуту, але вже не з етичним, а з матеріялістично-науковим підложжям модерних часів.

Два англійці, Гоббсон і Пігов, були піонерами нового напрямку, який став популярним у 1930-их роках нашого століття, щораз більше зацікавлюючи економістів цією новою течією в науці політичної економії. Серед найбільше заслужених у розвитку принципів економіки добробуту треба назвати італійців: Паретта і Бароне, англійців і американців Гікса, Калдора, Редера і Лернера, поляка Лянге і ін.

Передусім ішло про точне означення поняття матеріяльного добробуту. Для цього ужито декілька критеріїв: багатства, його розподілу серед спільноти, ужитковості дбір для окремих родин — одиниць, стабільності у рості народніх та індивідуальних прибутків, критерію соціяльного оптимуму та критерію раціональної побудови виробничих коштів.

І так, не підлягає сумніву, що спільнота, яка більше накопичує матеріяльного добра, має вищий добробут. Але історія знає численні приклади спільнот, що були дуже багаті, але розподіл багатства в них був такий несправедливий, що меншість жила в розкошах, а більшість у крайній нужді. Тому доктрина соціяльного добробуту домагається рівнішого розподілу національного прибутку поміж поодинокими родинами і особами.

Англійський економіст Кейнс на підставі т. зв. принципу господарського множника доказав, що уряди окремих держав, відкидаючи соціалізм, можуть шляхом відповідної господарської політики активно причинятися до підвищення національного прибутку і справедлившого його розподілу.

Спираючись на принципи Кейнса і на працях давніших економістів, теоретики соціяль-

ного добробуту відвернулися від засади „вільної руки” і прийняли засаду активної участі уряду в економічних процесах держави. Ця участь уряду має виявлятися в поборюванні безробіття через повне затруднення продукційних ресурсів, в його політиці у відношенні до монополій та робітничих спілок в податковій політиці, що має сприяти справедливому розподілові прибутків.

Доктрина суспільного добробуту обстоює право приватної власності і засаду приватного підприємства, але рівночасно, признаючи, що добробут залежить від стабільності господарських процесів, робить державні уряди відповідальними за цю стабільність. Тож уряди повинні уживати різного роду монетарних і фіскальних заходів, щоб зрівноважувати ринок і протидіяти коньюнктурним хитанням цін, бо рецесії і депресії шкодять добробутові спільноти.

Але добробут залежить не тільки від багатства, його розподілу і стабільності його росту. Він у великій мірі залежить також і від психічного сприймання, оцінки і користування цим багатством, тобто від його ужитковості. Ужитковість або корисність якогось добра, за економічною теорією, не є йому органічно — властивою, але є формою психічної настанови одиниці, яка має це добро споживати або ним користуватися. Тим то той самий товар, наприклад, книжка, може мати цілком іншу ужитковість для різних осіб: науковця, анальфабета, підприємця тощо.

І тут доктрина соціяльного добробуту натрапляє на великі теоретичні труднощі у вимірюванні корисності. Розуміється, чим більша корисність багатств, тим більший і добробут, але, з другого боку, неможливо точно виміряти корисність в державному масштабі, як суми непорівняльних індивідуальних ужитковостей різнородного господарського добра.

Також не всі люди мають правильне уявлення про корисність. Наприклад, наркоман уважає, що для нього кориснішим буде вкрати гроші, купити наркотик і задовольнити своє хворобливе бажання, ніж позбутися шкідливого навику і стати шанованим громадянином. У наявності таких теоретичних труднощів доктрина добробуту мусить обмежитися загальни-

рати, сприянняють інфляцію, бюрократичне плітство. Усі ці наслідки доктрини доброду закожені економіки і пролетаризують суспільство. Усі ці наслідки доктрини доброду автоматично збільшують втручання уряду і, на думку консервативних економістів, мусять скоріше чи пізніше привести до соціалізму і тотального господарського планування, що принесла такі жагальні наслідки у СРСР. Кому Союзі, сателітних країнах, в червоному Континенті Югославії.

Оборонці доктрини соціального доброду думают цілком інакше. Вони не погоджують ся з тим, що економіка доброду є „заднім думом“ до соціалізму, навпаки, вважають, що єдино вона веде до корисної синтези приватного і суспільного інтересу. Вони показують, що величезний протес в економіці ЗЛА за останні десятиріччя, ріст народнього продукту, справедливіший його розподіл, вищий життєвий стандарт і більша стабільність господарських процесів — все це є наслідком практичного застосування доктрини суспільного доброду, не зважаючи на її деякі теоретичні недоліки.

Як приклади „валферизму“ називають анти-монопольне законодавство, яке бере свій початок ще в 1880-их роках, закони про контролю харчів і ліків, кредитові погеші і т. д. Але інтенсивне здійснювання доктрини соціального доброду почалося із славнозвісною „Новою Політикою“ през. Рузвельта, продовжувалося через „Чесну Політику“ през. Трумана і три ває аж по сьогоднішні „Нові Обрії“ през. Кеннеді. У висліді цих нових методів господарської політики, природа американського капіталізму глибоко змінилася. Введено широке соціально-законодавство, що у великій мірі поліпшило долю робітників, ужито широких заходів для господарської стабілізації, поширено суспільне забезпечення, зреформовано податкову систему, прийнято різні засоби контролю і підтримки приватного підприємства і вбудовано економіку в різні міжнародні інституції та агенції.

Однак, своєю суттю американський чи будь-який інший „капіталізм доброду“ залишається такий системно приватного підприємства з величезним впливом державного апарату на господарські процеси. Більшість економістів

Далі, економіка доброду шукає соціально-оптимізму, в якому містилося б абсолютне завершення матеріальних достатків. Вона визначає цілий ряд умовних позитивів, які уможливають б соціалістичний оптимізм. Однак, ці умовини знову ж такі надто теоретичні, і по сути зводяться до технічної і економічної оптимізації виробництва та споживання. Сюди включається і вимога якнайкращої економічної виробничих витрат.

Ось такі головні поняття та принципи економіки доброду. І хоч вона теоретично не доконала, проте, наспільку з економічною етикою, її практичні досягнення в господарському житті величезні. Доктрина соціального доброду ґрунтовно змінила структуру економіки західних держав, і американський капіталізм залишки називає себе сьогодні „капіталізмом доброду, або достатку“ — Welfare capitalism.

Що ж це таке за держава, яка прийняла за свої головні поняття та принципи економіки доброду, або достатку? На це неоднаково відповідають економісти. Одні твердят, що це — велика бюрократична машина, окремі колішки якої, бюрократи вважають, бунтують волею знатю, що є добром для громадян даної держави, і тому влаштують життя цих громадян краще, як вони самі зумили б це зробити. Інші економісти переконані, що така держава прагне заповнити своїм громадянам мінімум екзистенції. Треба — що це державно-економічна система, в якій забезпечується громадянська праця, прибутки, медичну опіку, мешкання, шкільну освіту і опіку в старечому віці.

Для однієї групи економістів економіка доброду є завершенням ідеалу, а для інших — це соціалістичний парадиз. Зокрема, т. зв. консервативні економісти, прихильники приватної ініціативи і ринкової свободи, твердят, що основні цілі доктрини цілком фальшиві; що вони, забезпечуючи кожному громадянину мінімуму в екзистенції засобом державного втручання, убивають все вітальне і динамічне в народному господарстві, марнують публічні фонди, доводять до крайньої межі податковий

МАЛОВІДОМА УКРАЇНСЬКА КНЯЖНА НА ЧЕСЬКОМУ ПРЕСТОЛІ

Українських істориків жде ще багато праці, бо цілу низку історичних постатей і досі на- лежно не висвітлено, про певні події, а то й ці- лі періоди нашої історії ми мало що знаємо. Одіною з таких мало відомих постатей якраз і є дочка чернігівського князя Ростислава, Кунгута.

В цьому популярному нарисі, що є чи не першим на дану тему, кинемо на що цікаву, призабуту постать дещо світла. Віримо, що на- ші історики й письменники захочуть докла- дніше над цією темою попрацювати, бо поста- ть княжни може послужити як персонаж для ці- кавої монографії, роману, драми чи поеми.

Кунгута, дочка чернігівського князя Ростислава і внучка Михайла, народилася на чужи- ні, в Сербії. Але, щоб не випереджати фактів, скажемо кілька слів про довкілля і часи, в яких вона жила.

Була це жорстока доба княжих міжусобиць і татарських наїздів на Україну. Деякі князі заради наживи і влади спроваджували на рі- дну землю чужинців, щоб з їх допомогою за- кріпити та поширити свої володіння. Дід Кун- гути, князь Михайло Чернігівський, розпочав братовбивчу війну з королем Данілом Та- липцьким.

Історія подає ряд битв між цими спорідне- ними князями. Стадемо про одну з них, а са- ме в 1235 р. під час походу Данила на Київ. Князь Михайло порозумівся з таплицькими бо- ярами і захопив владу в свої руки. Данило був цієї орієнтації, як зазначено вище, відкидають принципи колективного господарювання і дер- жавного капіталізму. Тож доктрина добробуту була б цілком сприйнятлива, коли б її заснова- но передусім на етичних і національних прин- ципах, коли б не перетолопувано в ній еле- ментів матеріалізму, прагматизму і космополі- тизму. Такий більш етичний і національний у своїх основах „валферизм“ був би вповні згідний із засадами економічної політики на- родоправства.

І тут, на еміграції, в Сербії, прийшла на світ у 1245 р. найстарша Ростиславава дочка, Кунгута (Кінга). Історія передає нам, що бу- ла вона красунею і вже малолітньою дитиною заручено її з болгарським малолітнім царем Михайлом II. Та доля судила нашій княжні

інший шлях... У Ботемії (Чехії) княжив тоді Оттокар II. Був це могутній володар, знаний в історії як великий ворог Лабюртів. Народився він у 1253 р. Ф. Палацький у своїх „Деїнах народу чеського“ пише, що під його владою Чехія ста- ла одною з найсильніших європейських дер- жав. Крім переможних боїв, Оттокар уславив- ся як політик, дипломат і реформатор.

Оттокар був одружений з Маркетотою бранденбурзькою, але не було в них дітей, і це дуже журило князя. Він боявся, що вимре увесь рід Пріміславів. Серед придворних дам королеви була дочка чеського вельможі, Анна. Вона подобалась Оттокарові, і він мав від неї дві нешлюбні дочки і сина. Щоправда, на прохання Оттокара Рим дав йому диспензу і дітей визнано, але нешлюбний син ніколи не міг стати володарем Богемії.

Треба було шукати іншого легального шляху, як забезпечити свій рід від вимертя. Оттокар рішив взяти розвід із своєю шлюбною дружиною. Причиною для розводу послужило те, що Маркета, овдовівши, запряглася була служити Богу і склала чернечий обіт, а опісля вийшла заміж вдруге за Оттокара. На цій підставі дано дозвіл на розвід, і в 1238 р. королева покинула Прагу й виїхала на свої батьківські маєтки.

Того ж року, на з'їзді володарів у Відні, Оттокар попрохав Белю IV, щоб видав за нього свою дочку Маркету. З огляду на те, що Маркета склала присягу на чернече життя, вибір Оттокара впав на внучку Белі, дочку чернігівського князя Ростислава — Кунгуту. Про неї знав Оттокар від інших володарів, як про надзвичайну красуню і надзвичайно мудру та гідну княжну. Батько і дід Кунгути, та й сама княжна, погодилися на це.

Шлюб Оттокара з Кунгудою відбувся 1261 р. в Братиславі, а поправини в Відні. Нарід зустрічав княжу пару з великими почестями і радістю. По якомусь часі в Празі відбулась надзвичайно пишно та велично коронація Оттокара і Кунгути. П'ять єпископів, багато князів і знаті брали участь в цих урочистостях. Архієпископ Вернер, який довершував обряд коронації, дістав, крім багатих дарів, сто гривень золота.

У 1262 р. папа Урбан IV дав офіційний дозвіл на розвід і затвердив нове королівське подружжя. Римський цісар та інші європейські володарі признали Оттокарові і його дружині королівські титули, а троє їхні незліченні багатства, про красу королівських теремів у Празі і про могутність чеського володаря говорили по всій Західній і Східній Європі.

Можемо уявити собі радість королівської пари, коли на світ прийшла перша їхня дочка,

названа таким же, як у матері, ім'ям Кунгута. Оттокар негайно (1265 р.) справив гучні хрестини, що тривали, як подають хроніки, два дні. Поназ'їздилося багато гостей. Хрестили новонароджену аж три єпископи. Король на radoцax сам усіх частував...

Вже до трилітньої княжни приходили старости, але судилося їй вийти заміж за польського князя Болеслава Мазовецького.

Чеська королева Кунгута була вельми люблена своїм народом. Вона мала добре серце, була глибоко релігійною і співчувала людському горю. Вона давала гоїні дари на монастирі, шпиталі, церкви і інші добродійні та релігійно-освітні установи. Велич чеського королівського двору і значення королеви стверджують архівальні документи. Королева мала своїх сповідників, як от домініканець Захарія і священики Протива, Магнус і Богуслав. В документі з 1267 р. фігурує ім'я королівського педагога Дино. Крім цього мала вона своїх лікарів Яна і Вернарда, своїх кухарів Конрада, Обора і Оттона. Службу стольника виконували Андрій з Вшехрому, а опісля його брат Дівіш та інші...

Після смерти Ростислава, князя чернігівського, Кунгутина мати, дочка Белі IV, переїздить до Кунгути. З собою вона захопила немало королівських скарбів, які віддала Оттонові на збереження. Тут знайшла вона пошану і любов дочки.

Крім первородної дочки Кунгути, королева мала ще другу дочку Анну і сина, народженого в 1271 р., що пізніше вступив на чеський престіл і знаний під ім'ям Вацлава II.

Здавалось, що добробут, могутність та велич ніколи не залишать короля Оттона і його рід. Але все йде, все минає. Почалося з того, що папа римський зняв клятву з цісаря Рудольфа, довголітнього противника Оттокара. Почалася між цими двома володарями війна, спершу переможна для чеського короля, але невдовзі до його ворогів долучились деякі невдоволені князі і вельможі. До замітніших належали Завіша з Фалькенштайну, Бореш з Ризмбургу і Фридрих з Ліхтенштайну. Після короткого перемир'я знову почалася боротьба. В головнім бою король дістав сімнадцять ран і помер на побойовищі. Було це в 1278 р. Історики пишуть, що в тій битві згинуло від десяти

ти до дванадцяти тисяч чеських воїв, а ще більше попало в полон.

І так помер „золотий чеський король”, про якого писали не тільки свої, але й чужі хронікарі, навіть в Італії, а великий Данте згадує про Оттокара у своїй безсмертній „Божественній комедії”. Згідно з законом державою стала володіти королева, бо син Вацлав був ще малолітній. Загроза від цесаря Рудольфа і угорського короля були надто поважні, і тому Кунгута поїхала в табір Рудольфа, щоб прохати в нього опіки для себе, свого сина і народу. Цесар знав, що захопити Чехію, не зважаючи на перемогу в бою, йому не вдасться, а тому не залишалось нічого іншого, як таку допомогу приобіцяти.

Кунгута засіла на княжому престолі і стала володіти своєю державою. Та годі було молодій, чарівній жінці жити самотній. До королівського замку приїхав вельможа Завіша з Фалькенштайну, противник її покійного мужа. Тут, як пишуть історики, „жіночість взяла верх над королевою”. Кунгута покохалась з Завішею і віддалась йому тілом і душею. Однак, таємниця довго не вдержалась, бо невдовзі прийшов на світ син Ян. Деякі з найближчих друзів і прибічників королеви покинули її, ба стали виступати проти неї, і їй довелося покинути Прагу і виїхати із Завішею до його маєтку.

Королем Чехії проголошено дванадцятилітнього Вацлава II. Влаштовано величний королівський в'їзд в Прагу, але мати не могла зі сорому на той час там бути. Та не такий був Завіша. У нього були свої пляни. Він мав великі аспірації, зібрав своїх прихильників і поїхав у Прагу, коли малолітній король був у Моравії. Завіша зробив переворот, усунув своїх противників і змусив короля поділити з ним владу. Щоправда, як пишуть історики, він був добрим політиком, війовником та дипломатом і вміло провадив справу покійного короля Оттона.

На зусильні прохання молодого короля і Завіші папа римський, Гонорій IV, дав дозвіл на шлюб Кунгута із Завішею. Тепер Завіша, вітчим короля Вацлава, мав ще більший вплив і змусив своїх політичних противників замовчати.

Та не довго жив Завіша із своєю дружиною. В 1287 р. українська княжна і чеська королева померла. Завіша теж не мав тепер що робити в Празі. Король попав під вплив своєї дружини Гути, угорської королівни, і цесаря Рудольфа, яким Завіша не подобався. Він був для них засильний, занадто впливовий і, хоч виїхав у свою маєтність, король за намовою його ворогів запросив Завішу в Прагу, і тут катівський меч скопив голову цього лицаря. Сталося це 1290 року.

Але все це не вичерпує теми про Кунгуту, дочку чернігівського князя Ростислава і чеську королеву, дружину Оттокара і лицаря Завіші. До наших днів зберіглося багато документів про Кунгуту, включно з її оригінальними листами. Про неї є немало даних в різних хроніках та переказах. Про Кунгуту писали чеські й чужі новітні письменники. Написано навіть кілька драм, в яких виступає Кунгута.

Ось і тепер у мене під рукою лежить драма на п'ять дій Франца Грільпарцера „Король Оттокар, його ріст і упадок”. Її написав австрійський патріот і, очевидно, вона спрямована проти Оттокара. Події й постаті тут не реальні. Кунгута представлена як романтична жінка, яка, маючи старого мужа, закохалась в Завішу. Акція йде уміло, викликає напруження. Спершу бачимо Кунгуту перебрану за лицаря, з її дідом Белею IV на дворі князя Оттона. Вже тоді впав їй в око Завіша, і вона під час танку освідчується йому в коханні. З огляду на обставини доводиться обом їм здушити свої почування. Кунгута дарує Завіші свій котильон, це бачить король і обурюється. На цьому марення закоханих не кінчається. Завіша виспіває під вікнами королеви серенади. Є ще в цій драмі й інші, звичайно видумані автором, сцени, але вони мало чим різняться від поданих взірців. В четвертій дії, Кунгута дорікає Оттокареві, що з доброї волі приїхала до нього, посвячується йому, а він сам рядить державою, не питає її порад, не ділиться з нею думками і трактує її як прислугу. Очевидно, це не згідне з історичними фактами. В п'ятій дії показано Кунгуту в таборі противника її мужа — цесаря Рудольфа, до якого іде вона шукати протекції. В міжчасі Оттокар гине в поєдинку з Ліхтенштайном. Драма кін-

З НОВИХ ВИДАНЬ

ПЕРША ПРАЦЯ ПРО СТЕПАНА БАНДЕРУ

Великий еспанський мислитель сучасності Ортега-і-Гассет писав: „Жити означає відчувати своє фатальне зобов'язання користуватися свободою рішення про те, чим ми будемо в світі”. Вирішити питання, чим і ким бути — мусить кожна людина. Та не кожна дотримується свого рішення до кінця. Сл. п. Степан Бандера, ставши на шлях революціонера-політика, ніколи з нього не зійшов, навіть після засуду польським судом на кару смерті, після гітлерівських кацетів, після московських цькування і не завжди чесного поступування частини колишніх друзів у революційній праці.

Вирішивши жити для відновлення української державності, він чесно пройшов свій земний шлях, власним прикладом запалював маси земляків, своєю незламністю імпував навіть ворогам.

Написати біографію такої людини — складна і відповідальна справа. Легко збитися на

частеся патріотичними вигуками на честь Австрії. Твір в цілому антислов'янський, античеський. факти здебільша видумані, постаті схарактеризовані фальшиво, але як літературна річ — доволі сильний і цікавий, а головне — сценічний.

Таких драм та інших творів бібліографія подає чимало.

ВИКОРИСТАНА БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Grillparzer, Franz. King Ottocar his rise and fall; tragedy in five acts. Translated by H. H. Stevens. Yarmouth Port, Mass., 1938. 160 ст.
2. Грушевський, Михайло. Історія України-Руси. Том II. XI-XIII вік. Нью-Йорк, Книгоспілка, 1954. 626 ст.
3. Клеванов, Александр. История Юго-Западной Руси от начала до половины XIV века. Москва, А. Семенов, 1849. — 220 ст.
4. Kronika Ceskoslovenska; vypravuje J. V. Simak. I. Doba Stara. 2. Praha, Vesmir, 1924. 559 ст.
5. Novotny, Vaclav. Ceske dejiny. Dilu I. cast 4. Rozmach ceske moci za Premysla II. Otakara (1253-1271). Praha, J. Laichter, 1937. 499 ст.
6. Palacky Frantisek. Dejiny narodu ceskeho v Cechach a v Morave. Dil II. od roku 1253 az do roku 1403. Praha, Bursik & Kohout, 1894. 499 ст.
7. Paszkewicz, H. The origin of Russia. London, Allen & Unwin, 1954. 556 ст.

протокол, ще легше — на деклямацію; легко переочити якийсь, здавалося б, малий факт, і не домалювати складної постаті.

Д-р Петро Мірчук своєю книжкою „Степан Бандера — символ революційної безкомпромісовості” дав українському громадянству першу спробу біографії цієї видатної людини, Провідника українського революційного руху, зразка для мільйонів сучасників і нащадків. Але у книжці на 160 стор. (видання ООЧСУ і Ліги Визволення України) годі охопити все, що стосується діяльності Степана Бандери, бо його життя — це одночасно й історія українського руху націоналістів-революціонерів, історія УВО, ОУН, УПА, УГВР, ЗЧ ОУН, історія модерного мислення українця-державника, людини того типу, про яку писав Євген Маланюк, що вона виявила „ціхи справжнього, вже національного стилю”. Автор праці, виявляючи глибоке знання матеріялу, обмежився, очевидно, цілком свідомо, у першій біографічній праці головними моментами у біографії Степана Бандери. Дуже добре зробив д-р П. Мірчук, маляючи постать Провідника ОУН на тлі тогочасних історичних подій, фіксуючи злами в українській психіці, раз-по-раз нагадуючи про заходи Степана Бандери й усього Проводу ОУН, скеровані на допомогу масивові українського народу, що „карався, але не каювся”, кажучи за Тарасом Шевченком, на Наддніпрянщині, в тюрмі народів ССРСР.

Однак, подекуди ляпідарність, конспективність висловів починає межувати з недомовленням. Читач, наприклад, мусить дуже добре орієнтуватися в тогочасних справах і зв'язках ОУН, щоб без внутрішнього запитання сприйняти хоча б оце твердження: „...Провід революційної ОУН визначав не тільки можливим, але й потрібним ввійти в контакт із протигітлерівськими кругами німецької армії” (стор. 81). Оскільки цей факт маловідомий, його треба більше пояснити, бо тоді ясніше було б і питання, чому створено дві українські військові частини — „Нахтігаль” і „Ролянд”. Це були б ревелаяційні відомості, тим більше, що Провід ОУН мав, виходить, таємне домовлення з ні-

мецьким військовим командуванням, що ці частини мають бути підпорядковані тільки Проводові ОУН і майбутньому урядові самостійної Української Держави. Також без попередньої підготовки читача автор згадує про УГВР, створену на Рідних Землях, і вже потім акцентує на Закордонному Представництві УГВР, немов поминаючи з огляду на розмір книжки те, що було в Україні, тобто найважливіше.

Деякі побажання викликає мова, якою написана праця. Не існує в природі „старого юнака”, отож і виразу „молодий юнак” вживати не можна. Також не можна писати „худощавий”, бо це по-російському (треба — худлявий).

Кілька недоліків даної праці походять, звичайна річ, від того, що розмір її дуже обмежений. Годі розповісти про той калейдоскоп людей і подій за довгі роки в короткій книжці. Тому ми й назвали на початку цю працю д-ра П. Мірчука першою спробою. Як на таку — його книга є цінним вкладом у нашу політичну літературу.

Перед нами встає постать Степана Бандери, людини і громадсько-політичного діяча, не відірвана від історії, а як така, яка сама творить історію. Недаремно видатний український письменник і мислитель минулого століття, Панько Куліш, писав: „Минуле зв'язане з сучасним органічно, і нема в сучасному нічого, що не мало б свого коріння в минулому”. Читачи книжку, ми відчуваємо дух Івана Мазепи, Симона Петлюри, Євгена Коновальця — кожний із них якоюсь мірою впливав на формування Степана Бандери — символу нового в українській історії, — скромного, витриманого, впевненого й незламного Провідника українських людей нового типу.

В кінці висловимо побажання, щоб Вщ. автор, працюючи над своїм твором для другого видання, значно поширив його, збільшив документацію, більше цитував з писань Провідника, додав до праці більше фотографічних документів, в тому числі й з відгуків світової преси на трагічну смерть Степана Бандери від руки підсланого Москвою ката. Треба зробити все, щоб книжка стала не лиш докладною розповіддю, а й своєрідним пам'ятником видатній людині, Великому Українцеві нашого століття.

Г. В.

Ікер

ГАЗЕТИ НА СТРАЙКУ

Фейлетон

В нашому Нью Йорку вийшли на страйк друкарі і вже, ось, другий місяць, не появляється 9 великих щоденників, з „Нью Йорк Таймс”-ом на чолі. Так велика преса страйкує, а мала виходить собі далі. Друкуються часописи українські, жидівські, польські, еспанські, китайські тощо, а з англомовних виходить „бомська” газета „Бавері Нюз”, яка саме під час страйку перемінилась з тижневика в щоденник і робить тепер добрий бізнес.

Дивно якось виглядає місто Нью Йорк без своїх газет... Передусім, дякуючи отому страйкові, ви маєте змогу оглядати в підземках чи в автобусах обличчя ваших сусідів. Бо перед тим кожний закривав собі лице газетною плахтою, з-під якої нікого не було видно. Другий, по-моєму позитивний момент страйку, це те, що на вулицях і скверах немає так багато сміття, не валяються купи газетного паперу. Відома річ, що американські газети доволі об'ємисті, зокрема недільні видання, і чи їх там хтось читає чи ні, але є що викидати...

Є ще інша додатня сторінка страйку... Статистика, наприклад, показує, що відколи перестали друкуватись ню-йоркські щоденники, в місті багато менше людей вмирає від розриву серця. Бо то й справді: вичитає чоловіча в газеті, що його коник на перегонах не дійшов перший, чи його акції на біржі полетіли комить головою, та й беркець! — перекинувся і поминай, як звали. Або навідворить — прочитає, що його акції сильно підскочили і з радості шляк його трафить! А так, немає газет — спокійна голова.

Правда, є теж негати́вні моменти, само собою розуміється. Над світом прокочуються раз-у-раз різні важливі події, що аж просяться дати їм газетне насвітлення. От, для прикладу, справа Катанґи... Цікава річ, що наш пан президент не мав якось охоти вислати військо на Кубу, щоб прикоротити Кастра, а, от, бідного Чомбе таки передрішив спацифікувати. Мовляв, Катанґа мусить підкоритись центральному урядові, бо інакше в Конґо запанує комунізм. А президент Чомбе твердить, що він

П. Добріляньський

„УКРАЇНА В ДРУГІЙ СВІТОВІЙ ВІЙНІ”

(Закінчення)

Але авторка доповіді про українські жертви в II св. війні йде тим же шляхом, що дві її товаришки, яких доповіді ми вже обговорювали, тобто шляхом повного ігнорування фактів та історичної правди і підтасовування фактів для партійної потреби. А що хронологія і важливість причини загибелі жертв в аспекті національно-визвольних змагань українського народу вели б неминуче до заперечення партійної тези, що нібито саме організація полк. Мельника мала перші та найбільші жертви в боротьбі за українську державність проти німецького окупанта, то доповідачка відкидає ці засади і застосовує партійну догму, промовчуючи все, що під ту догму не підходить. Тому вона й твердить, що перші арешти й відкритий терор приходять в листопаді 1941 р., маючи на увазі арештування у зв'язку із „Святом Базару” в Житомирщині, бо тоді прийшли „перші вдари по членах ОУН” (вірніше організації полк. Мельника).

Про арештування членів Тимчасового Державного Правління відновленої Української Держави на початку липня 1941 (отже 5 місяців раніше) та про масові арешти членів революційної ОУН у вересні 1941 р. на терені всіх українських земель, що були вже в тому часі під німецькою окупацією, доповідачка не згадує

тому не хоче „об'єднуватись”, що в центральному уряді вже сидять комуністи... От, і розберись тепер, по-чийому боці правда! Не пишуть своїх „колюмн” ні пан Ліппман, ані пан Солцбургер та й немає кому роз'яснити цього заплутаного питання звичайному з'їдачеві друкованого слова.

Цікаве й те, що газетний страйк деякою мірою впливає також на нашу, українську молодь, сказати б можна — в позитивному сенсі.

Один мій приятель каже мені таке:

— Слухай, оце вперше за кілька років часу моя дочка, студентка коледжу, спитала мене вчора: „Тату, що там пише з політики твоя газета?” А я до неї: „Ага, прийшла коза до воза і сказала — ммме! На, кажу, бери „Свободу” і читай”.

— Ну, і що? — питаю.

— Раде-не-раде, взяло дівчиниче газету, прочитало пригоди Тарзана, потім усі запрошення на Маланку, а далі взялося до читання новинок... Кажу тобі, якби так страйк протягнувся ще пару місяців, може й наша молодь навернулася б до української преси.

ні словом. Для неї бо українцем є тільки член організації полк. Мельника, а що ніхто з Тимчасового Державного Правління, ані, тим більше, з членів і симпатиків революційної ОУН не був членом організації полк. Мельника, то й зачислити їх до українців вона не змогла. Першим німецьким арештуванням українців, на її думку, можна вважати лише таке арештування, в якому між арештованими знайшовся хоч би один член організації полк. Мельника, інші же арештування українців до того моменту жертвами українського народу вважати не можна, бо Україна це полк. Мельник і його організація.

Так розуміючи українську націю, доповідачка подає „короткий перелік найбільочіших жертв, яких завдали німецькі окупанти українській нації”, і вчисляє 11 членів організації полк. Мельника, але ні одного члена революційної ОУН, з чого виходить, що жертви, яких зазнала революційна ОУН, не були болочою втратою української нації, бо організація полк. Мельника на своїй Конференції 24 і 25 травня 1942 прийняла постанову „в ім'я добра української справи... змагати до послаблення бандерівців”. Закатували чи розстріляли німці когось із „бандерівців” — то й добре, це ніяка втрата для українського народу, а користь, бо через те „бандерівці” послабли, а цього й треба „для добра української справи”!

Для підкреслення жертв організації полк. Мельника авторка доповіді згадує Олега Ольжича-Кандибу три рази, інж. М. Сціборського два рази, а далі під жертву німецького терору підтягає й Ярослава Варановського, бо Варановський був членом мельниківського ПУН.

Щойно в дальшому вчислюванні жертв авторка згадує і кількох членів революційної ОУН, в суміш із членами організації полк. Мельника, без відмічення, що це члени революційної ОУН, так що в незорієнтованого читача постає враження, що й вони були членами організації полк. Мельника. Таке невідмічення членства ОУНр особливо помітне через те, що авторка особливо старанно відмічує приналежність до організації Мельника кожного з членів тієї організації. Про членів же Проводу ОУНр, що впали жертвою німецького терору, Івана Равлика та Дмитра Мирона-Орлика, авторка не згадує зовсім, не говоривши вже про десятки інших членів революційної ОУН, загально відомих в українському житті, як, напр., Юліяна Петречка, організатора українського робітництва в часах польської окупації, Івана Габрусевича-Іртена, одного із перших керівних організаторів ОУН на ЗУЗ, хоч із членів організації Мельника авторка вчислює поіменно навіть звичайних рядовиків „похідних груп”.

Цікаво теж, що авторка зовсім не згадує закатованої Гестапом кур'єрки ОУН р., студентки Галини Сто-

ляр, хоч ця жертва мусіла б особливо зацікавити авторку своїм героїзмом — добровільним в небезпечній революційній роботі, бо закатована українська революціонерка була „бандерівкою”!

Не удостоїлась згадки як жертва німецького терору і студентка Галина Столяр в доповіді Осипа Зінкевича, присвяченій розглядові студентського життя під час другої світової війни („Українське студентство”), хоч там він вичисляє поіменно всіх загиблих українських студентів-членів партії полк. Мельника і „безпартійних”. А Зінкевич є тим „патріотом”, що деморалізує українську студентську молодь та затрує її молоді душі іддо партійної ненависти. Це власне він є організатором збірника студентських доповідей про Україну в другій світовій війні, затруєного партійною сторонничістю, нетолерантністю й фальшуванням фактів. У своїй доповіді він подбав про те, щоб до виготовленого ним списку українських студентів, жертв німецького терору, не попав ні один член ОУНР.

І студентське життя — за партійним мірилом

Студентське життя і всі його вияви цей партійний „патріот” міряє виключно партійним мірилом, тому позитивним і корисним для українського народу, на його думку, є тільки те, що робили українські студенти — члени організації полк. Мельника.

З таким мірилом вартостей цей псевдо-„об’єктивний” дослідник українського студентського життя” підходить і до політики організації полк. Мельника на студентському відтинку, а цією політикою, між іншим, було введення при допомозі сторонніх політично-поліційних сил монопартійності і провідницького принципу в організоване студентське життя на терені Німеччини, Австрії й Чехії та вживання поліційного терору супроти тих, хто не погоджувався з такою системою диктатури партії, під маскою „впровадження” т. зв. правопорядку в студентському житті. Боротьба за свободу студентського організованого життя, за демократичні принципи в визначуванні складу провідів студентських організацій і проти втягання чужих поліційно-поліційних сил в українське студентське життя, це в оцінці цього партійного „патріота” було „анархізуванням студентського життя”.

Для ілюстрації, що це за „правопорядок” та який зміст і форми праці вводжено тоді в організоване життя українського студентства, зачитуємо уривки із звітлення про з’їзд Української Академічної Громади в 1940 р. в Празі:

„Салю прикрасив член УАГ... Спереду були жовтосині прапори з націоналістичним тризубом: на їхнім фоні видавався великий портрет Провідника полк. Андрія Мельника... Зборами проводив згідно зі звичаями голова УАГ Мирослав Риндик, що покликав на свого заступника Романа Федчука. В своєму вступному слові М. Риндик... закінчив тим, що студентство як було вірне сл. п. полк. Коновальцеві, так не менш непохитно стоїть за полк. Андрієм Мельником... Ревізійна Комісія... запропонувала уділити Управі абсолюторію без дискусії над звітами. Внесок

прийнято аклямацією... Дотогочасний статут не відповідав вимогам організованого студентського життя ні сам по собі, ні своїм духом. Новий же статут був пристосований до нових потреб і передбачив використання правдоподібних можливостей у будучому: він є побудований на вождівським принципі”. (Гл.: „Двадцять літ Української Акад. Громади”, ст. 60 і 61)

Отже, культ провідника одної партії з вивішуванням великих його портретів на залі нарад, з обов’язковими заявами про беззастережну вірність „єдиному” й „найбільшому”; „пропонування” приймати звіти про діяльність управи без дискусії і неминуче приймання такої „пропозиції” аклямацією; безоглядна монопартійність та крайня нетолерантність супроти інакше думачих студентів, система безконтрольності „вождівського принципу” в „виборі” Управи і її діяльності — все мало бути тим „вищим ступнем організованого студентського життя”, на який вів під омофором організації полк. Мельника НОУС та який сьогодні глянорифікує автор доповіді про українське студентство в другій світовій війні, О. Зінкевич!

Так само оцінює він і ідейно-політичний зміст роботи тогочасного „фюрерського” студентського псевдопроводу. Хто цікавився тими відносинами, той знає, який занепад в ідейно-політичній площині принесли в своїх наслідках ті жалюгідні партійні герці організації полк. Мельника на студентському відтинку. Живе зацікавлення проблемами, традиційна в студентському житті дискусія й полеміка уступають місця бездушній фразеології про партійну „монолітність” та сліпий послух „вождеві”, а характеристичну для українського студентства ідейність починає витискати серед „правовірних” студентів політичне спекулянтство. До слова приходять кілька сильніших інтелектуально, але слабших характером одиниць, які раніше мали великі претенсії, але своєю поставою у важких умовах боротьби проти окупанта тих претенсій ніяк не виправдували, а через те й не могли займати відповідального становища, тепер постановили помститися за те на всьому „студентству 30 -тих років”. З цих міркувань зроджуються писання Рудка-Лісового, що обезцінюють українське студентство 1930-их років. У своїх статтях він обдаровував такими епітетами як „неуки”, „примітивні” та „безідейники” своїх колишніх товаришів, що були пробойниками української націоналістичної революції, і тарабанив про „моральне банкрутство ідей” та „людини тих ідей”, хоч на його ж таки очах обезцінювані ним ідеї українського націоналізму захоплювали все ширше й міцніше український нарід і вели їх визнаців на вершини героїзму й посвяти. Тисячі українських студентів стали в тих важких роках німецької окупації України в перші ряди борців в обороні прав українського народу й за українську державність, сотні їх згинуло в боях з німецьким окупантом і сотні зносили знущання в німецьких тюрмах і концтаборах. А кілька „підвождів” типу Лісового, вскочивши в „провідники українських студентів” при чужій до-

помозі, обкидали болотом своїх товаришів, які стояли в бою.

Оцей прикрий фрагмент, оцю пляму в історії українського студентства, доповідач називає „переломовим позитивом” в житті „нашої студіюючої молоді і навіть нашого цілого суспільства”! Бо цей сумної слави період в історії українського студентства провівся з ініціативи й під покровом партії, до якої належить автор доповіді.

Клясичну ілюстрацію партійницького примітивізму в утожнюванні своєї партії з нацією дає автор доповіді про українське студентство в закінченні своєї статті, коли говорить про історію ЦЕСУС-у; він запевняє, що по закінченні другої світової війни „створено нову студентську централу з подібною назвою”. Він має на думці відновлений у 1945 р. ЦЕСУС, на існування й діяльність якого „не дала дозволу” організація полк. Мельника. Для кращого розуміння того вибрику щодо історії ЦЕСУС-у ми пригадаємо коротенько деякі події.

Осіною 1945 р. в Західній Німеччині, де опинилося в наслідок воєнних подій кругло дві тисячі українських студентів, відновилося нормальна праця високих шкіл. Відновилося й організоване життя українського студентства. Відновлення його було тим кінечніше, що українські студенти стали масово вписуватися на німецькі університети. Але збоку УНРРА, яка повинна була допомагати студентам-„діпістам”, прийшли несподівані перепони. Референт головної квартири УНРРА для справ високого шкільництва (як виявилось, поляк чи росіянин з походження) дозволив прийняти на студії лише по кілька, а найвище по кільканадцять українських студентів на окремі німецькі університети. Проти цього повели боротьбу організації українських студентів і добилися того, що, замість дозволених референтом УНРРА кількох чи кільканадцяти місць, німецькі університети признали українським студентам по кількадесят, а то й по кількасот місць.

Під кінець 1945 року діяло вже 12 українських студентських організацій, які об'єднували 1.356 студентів різних університетів в Західній Німеччині.

В наслідок спільних нарад тих студентських організацій постановлено відновити діяльність української студентської централі — ЦЕСУС-у. В журналі „Державна Думка” за січень 1946 читаємо:

„Відновлення діяльності ЦЕСУС-у. В днях 25-27 грудня 1945 р. відбувся в Баварії Український Все-студентський З'їзд. У З'їзді взяло участь 28 делегатів від 12 студ. організацій, що заступали 1.356 українських студентів. На З'їзді розглянено діяльність організацій українського студентства в часі другої світової війни та обговорено можливості й напрямні дальшої діяльності. З'їзд рішив відновити діяльність ЦЕСУС-у, ввівши в статуті деякі поправки. Завданням відновленої організації поставлено заступати інтереси українського студентства та дбати про його глибоку фахову освіту, як теж про високий моральний рівень та всестороннє вироблення”.

Відновлений ЦЕСУС розгорнув широку працю, його членами стали всі інші українські студентські організації, що постали в тому часі в Австрії, Франції й інших країнах Західної Європи. На черговому з'їзді ЦЕСУС-у в 1946 р. в рамках студентських організацій членів ЦЕСУС-у було вже понад 1.700.

Але відновлення української студентської централі не подобалося організації полк. Мельника, бо в нових політичних умовах не стало вже чужої сили, яка допомогла б тій організації „держати правопорядок” в організованому житті українського студентства й визначати своїх людей на „провід” українських студентських організацій. Українське студентство тепер на своїх нарадах виразно засудило негідні студентського життя партійницькі герці НОУС-у в часі другої світової війни. В переписці колишніх діячів НОУС-у, яка впала в руки „не-ноусівців” і була подана до відома загалу українського студентства, до ручалося симпатикам „НОУС”-у й членам організації полк. Мельника не допускати до творення українських студентських організацій та до відновлення української централі, бо „в теперішній ситуації провід перехоплять бандерівці”!

Тому організація полк. Мельника „заборонила” українському студентству відновляти діяльність української студентської централі ЦЕСУС. Та оригінальна заборона була вмотивована „правними” аргументами, що, мовляв, первісний статут ЦЕСУС-у передбачав на першого заступника президента ЦЕСУС-у голову СУСОП-у (Союзу Українських Студентських Організацій у Польщі). А що весною 1939 р. головою СУСОП-у був студент Клявдій Білинський, то значить, що тепер він мав би бути „законним” головою ЦЕСУС-у і тільки він мав право рішати про дальшу долю ЦЕСУС-у та про те, хто й як може відновляти діяльність ЦЕСУС-у й творити його провід.

Очевидно, „заборона” організації полк. Мельника українським студентам відновляти свою централу на згаданій вище основі була цілковитим нонсенсом, бо коли перестала існувати така організація як СУСОП, якої головою був К. Білинський, а вона була розв'язана восени 1939 р. самою такою Управою, то разом з нею перестав існувати і її голова, як голова і як перший заступник голови ЦЕСУС-у, „мавший бути” головою на випадок смерті чи іншої причини недіяльності вибраного голови. Отже К. Білинський з розв'язанням СУСОП-у перестав бути його головою і став приватною людиною і в ЦЕСУС-і він не мав ко-го, крім себе самого, репрезентувати. Тим самим він перестав бути і першим заступником ЦЕСУС-у, бо це становище було передбачене не для Клявдія Білинського як такого, тільки для голови СУСОП-у, хто б він не був.

А крім того, навіть якби й було десять кандидатів чи „мавших бути” головами ЦЕСУС-у представників організацій, то коли збирається загал студентства в своїй, так сказати б, масі і відновлює чотири чи більше років недіяльну центральну організацію, то це його право вибрати собі таку управу, яка йому, студентству, подобається. І бувши кандидати чи претен-

денти до головодства втрачають всяку владу й права супроти загального збору студентства. А що в статуті ЦЕСУС-у провідницький чи вождівський чи спадково-монархічний лад не був передбачений, тому й нонсенсом було дошукуватися спадкових прав неіснуючої організації на провід ЦЕСУС-у та вважатися (Клявдісві Білінському) законним диспозитом усього ЦЕСУС-у. Тут бо не могло бути ніякого сумніву, що ЦЕСУС-ом диспонує українське студентство, згідно з демократичними законами організованого життя, а не Клявдій Білінський, а тому про долю ЦЕСУС-у можуть рішати лише діючі українські студентські організації. Отже, коли після другої світової війни почали по різних університетських осередках знову діяти українські студентські організації, то вони і стали морально й законно диспозитами ЦЕСУС-у.

На такому становищі став був теж Український Всестудентський З'їзд, який відбувся в Мюнхені 25-27 грудня 1945 р. і який репрезентував 12 діючих в тому часі українських студентських громад в Західній Європі, тобто коло 1.356 zorganizованих в українських студентських громадах студентів. Український Всестудентський З'їзд прийняв рішення відновити ЦЕСУС і вибрав нову Управу. Беручи до уваги тодішній політичний стан в Західній Європі, зокрема в Німеччині, З'їзд проголосив себе, після постанови про відновлення ЦЕСУС-у, З'їздом ЦЕСУС-у, прийняв постанову про додаток в назві „Еміграційний” (отже: ЦЕСУС — Центральний Еміграційний Союз Українського Студентства), щоб таким способом запобігти інтервенції большевицької влади, яка в тому часі мала, як відомо, в Західній Європі, а зокрема в Західній Німеччині, великий голос.

В Українському Всестудентському З'їзді брали участь теж студенти, які були членами організації полк. Мельника. Вони були теж співавторами рішення про відновлення З'їздом існування й діяльності ЦЕСУС-у та рішення про поправку в назві, як і в виборі нової Управи відновленого ЦЕСУС-у. Але тепер, в нових політичних умовах, всі рішення приймалися демократичним способом вільного голосування, що ніяк не підходило тим, хто засмакував був у вождівстві та ще й з чужого наказу і базувати своє управління до провідного посту не на авторитеті й признанні загалу українського студентства, а на „наказі вождя”. Тому, коли З'їзд величезною більшістю голосів засудив негідні українського студентства політично-організаційні герці НОУС-у в часі другої світової війни та його політику „гліяхшальтування” і до нової Управи ЦЕСУС-у не ввійшли особи, вибрати яких туди „наказувала” організація полк. Мельника, тоді ця організація проголосила, що Український Всестудентський З'їзд не мав права займатися ЦЕСУС-ом і відновляти його діяльність, бо „єдинокомпетентними” рішати про долю ЦЕСУС-у є... кілька членів організації полк. Мельника, яка „сама продовжує” діяльність ЦЕСУС-у, змінивши його назву на ЦеСУС з малим „е”. Таким способом побіч ЦЕСУС-у з'явився в 1946 р. ЦеСУС (популярно

званий „малий ЦеСУС”). Та „великий” ЦЕСУС був справді великим, бо охоплював своїми організаційними рамками поверх 1.700 українських студентів, а малий ЦеСУС мав всього-на-всього 50 студентів. Один з лідерів „малого ЦеСУС-у”, Іван Лисяк-Рудницький, написав при співпраці В. Рудка-Лісового пашквіль, який організація полк. Мельника видала анонімово й поширювала серед українського громадянства. Автори цього пашквілю називали Український Всестудентський з'їзд, що репрезентував 1.356 українських студентів, „збіговищем безмозгової отари”. Зміст і стиль цієї публікації неймовірно простацький, так що вона є свідомо глибокого занепаду громадської культури в усій історії українського студентства.

Така „діяльність” „малого ЦеСУС-у” понижувала гідність українського студентства, тому Управа ЦЕСУС-у, не бачивши можливостей уникнути такого ненормального стану, заініціювала розмови про злиття „малого ЦеСУС-у” з ЦЕСУС-ом, щоб таким способом підтягнути його діяльність бодай засадничо під контролю загалу українського студентства. Переговори йшли дуже довго й пиняво, бо „малий ЦеСУС” висунув ті самі умови злиття, які дуже нагадують вимоги большевиків в питанні об'єднання Німеччини або Кореї, тобто паритетність. Згідно з цією вимогою, ЦЕСУС, що мав понад 1.700 студентів, і „малий ЦеСУС”, що мав кругло 50 студентів, мали мати на чергових загальних зборах ЦЕСУС-у по однаковій кількості голосів, а до нової Управи ЦЕСУС-у мали ввійти, на підставі попереднього домовлення, а не з вибору учасниками Зборів, представники ЦЕСУС-у і представники „малого ЦеСУС-у” по половині. ЦЕСУС пішов і на таку поступку, щоб елімінувати анархію з студентського життя.

Та О. Зінкевич в своїй доповіді гльорифікує діяльність як НОУС-у, так і „малого ЦеСУС-у”, бо одне й друге було ділом політичної партії, якої він є відпоручником на студентському відтинку. Він користується тут тією самою методою, якою користуються „патріоти” тієї партії в усіх інших проблемах, визнаючи українським тільки те, що творила їхня партія, та заперечують корисність або й саме існування всього того в українському житті, що мало негати́вне відношення до політики їхньої партії. Тому О. Зінкевич в своїй доповіді запевняє українських студентів в ЗДА, що ЦЕСУС в 1945-47 рр. був „новою організацією з подібною назвою”, а не ЦЕСУС-ом, бо на відновлення діяльності ЦЕСУС-у двом тисячам тодішніх українських студентів не дав був дозволу провід партії полк. Мельника, а Український Всестудентський З'їзд, що відновив діяльність ЦЕСУС-у й вибрав нову Управу, зігнував „наказ” партії полк. Мельника про те, який має бути основний склад нової управи й „дозволив собі” вибрати свобідно нову Управу.

Для викликання зорового враження, що нібито таки ЦеСУС (тобто створений в 1946 р. організацією полк. Мельника „малий ЦеСУС”) є „тим самим ЦЕСУС-ом, який існує від 1923 р.”, а відновлений Українським Всестудентським З'їздом в 1945 р. є „новою студентською централею з подібною назвою”, О. Зінкевич не

вагається свідомо фальшувати назву даної організації. Він пише про ЦЕСУС з часів до 1945 р. як „ЦесУС“, хоч із праці С. Наріжного: „Українська Еміграція“ легко переконатися, що назва ЦЕСУС вживається там сотні разів і з великим, а не з малим „Е“. Так само в збірнику „Двадцять літ Української Академічної Громади“ (Прага, 1941) у статтях інж. Дмитра Равича, президента ЦЕСУС-у, „УАГ й організоване українське студентське життя в Празі“; Якова Шумелди „Нарис життя українського студентства в Середній Європі за останніх 20 літ“; Марка Антоновича „20 років Української Академічної Громади“. Десять разів в цих трьох статтях приходить назва ЦЕСУС завжди з великим „Е“. Та й спільні Загальні Збори, на яких ЦесУС злився з ЦЕСУС-ом, прийняв виразну постанову про те, що назва ЦЕСУС має бути збережена з великим „Е“, як ЦЕСУС, а не як ЦесУС.

Ясна річ, що такі методи „досліджування“ дискваліфікують даних „дослідників“ в очах нормальної людини й відбирають не тільки довір'я до них як до дослідників, але й пошану як до чесних людей. Немає сумніву, що й самі методи такої „науково-дослідної“ праці не можна назвати гідними імені українського студента.

Для остереження українського студентства перед цією отрутою в доповідях про „Україну в другій світовій війні“ ми й пишемо цю конфронтацію.

Чи справді „в другій світовій війні“?

Збірник доповідей має назву „Україна в другій світовій війні“. Друга світова війна, як відомо, почалась 1 вересня 1939 р. Виходить, що в збірнику мусіли б бути показані відносини в Україні від 1 вересня 1939 р. до 8 травня 1945 р. Тим часом у збірнику обговорюється тільки період німецької окупації України, а час від вересня 1939 р. до червня 1941 р. згадується лише принагідно то тут, то там, одним-двома реченнями. Особливо уваги не присвячено в жадній доповіді ні боротьбі українського народу проти московсько-більшевицького окупанта в тому періоді, що її вела революційна ОУН, ні жертвам большевицького терору.

Це промовчування особливо вражає в доповідях, присвячених оглядові українського студентського життя в тому періоді, та в доповіді, в якій вчислено поіменно жертви з рядів українського студентства. Відомо, що Крайовий Провідник ОУН Володимир Тимчій-„Лопатинський“, який згинув в лютому 1940 р. при переході кордону, розірвавшись, оточений большевиками, гранатою, та Зена Левницька, що згинула тоді ж, при переході кордону, повертаючись до краю для революційно-визвольної боротьби, були студентами львівського університету. Студентами були й засуджені большевиками в 1941 р. на розстріл члени Крайової Екзекутиви ОУН Степан Ніклевич, Юрій Левницький, Тарас Коцюба, Микола Матвійчук, Іван Максимів. Особливо ж широко відомим був в Україні політичний процес у Львові в січні 1941 р. проти 59 українських студентів, членів ОУН, в якому 48 підсудних, а між ними кільканадцять студенток, засуджено на кару смерті. Багатьох з них большевики

вспіли ще перед утечею зі Львова розстріляти. Голосним був той процес зокрема відважною поставою підсудних перед большевицьким судом. Як відомо, навіть такі підсудні большевицьких судів, як старі революціонери Зінов'єв, Камєнєв, Бухарін та інші — каюлись, обвинувачували самих себе й своїх товаришів, благали помилування. А в цьому процесі перед большевицьким судом молоденька студентка на запит прокурора, чи вона застрілила б його, якби дістала такий наказ від ОУН, сміливо відповіла: „Без найменшого сумніву, бо це було б корисним для України“. А коли спантеличений прокурор завважив їй, чи вона знає, що за те її чекає кара смерті, молоденька революціонерка заявила гордо: „Знаю і не лякаюся зовсім вмирати за Україну!“

За революційно-визвольну боротьбу проти московського окупанта були суджені большевицьким судом в Дрогобичі, між іншими підсудними, й 8 українських студентів та 3 студентки, з яких одна, Теофіля Мацюрак, була засуджена на кару смерті. Але про цей період революційно-визвольної боротьби українського народу в часі другої світової війни „об'єктивні дослідники України в другій світовій війні“ не згадують ні словом, як і не згадують імен вище згаданих героїв визвольної боротьби, коли вчислюють поіменно жертви, що впали в боротьбі з окупантом.

Чому?

А тому, що ті революціонери були „бандерівцями“. Та ще й тому, що всі вони своєю відданістю ідеям революційно-визвольної боротьби та своїм героїзмом і мужністю в обличчі смерті надто різко підкреслюють нікчемність НОУС-івських Рудків-Лісових, які в Берліні, на чужій стипендії сидячи, „переоцінювали націоналістичну ідеологію“ й плюгавили революційно-визвольні ідеї українського націоналізму, балакаючи про „кризу“ та „банкрутство“ тих ідей і їхніх носіїв саме в тому часі, коли на рідних землях ті ідеї привалили до бою проти окупанта тисячі борців, а сотні носіїв тих ідей, яким у ході революційної боротьби доля судила впасти в большевицькі руки і стати перед большевицьким судом, демонстрували в обличчі смерті мужність і відвагу, на яку тільки людська душа може бути здібна.

Тому то О. Зінкевич про період першої большевицької окупації Західньої України говорить зовсім коротко: „З приходом большевиків в Західню Україну біля 600 студентів і гімназійних абітурієнтів (очевидно, має бути: абсолювентів, бо матура в червні 1939 р. в Польщі відбулася нормально — П. Д.) опинюється на Заході, в німцями окупованій частині Польщі... Ціле студентське організоване життя в часі большевицької окупації могло проявитися у формах комітетів т. зв. студкомів — студентських комітетів, а згодом профкомів — професійних комітетів, які були під цілковитою контролею комсомолу, як рівно ж в різних допомогивих організаціях і зокрема в спортовому клубі „Наука“, в якому було майже включено все українське студентство“. І все. А про революційну працю українського студентства в тому періоді, про його боротьбу та про жертви тієї боротьби ані слова згадки. Зате про діяльність НОУС-у на терені Великонімеччини, поза Україною, цілі сторінки, з цитатами окремих статей з преси НОУС-у включно.

Василь Мицак, Михайло Дуркалевич, Володимир Дуркалевич, Євген Пацай.

НЮ БРОНСВІК, Н. ДЖ.

Збіркові листи чч.: 0486, 0487, 0488, 0489, 0490. Збірники: п-на С. Старанчак, Л. Старанчак, п-во Панькевич, пп.: Т. Вутрей, Ю. Лонишин, В. Цяпа, М. Мостовий, В. Іванович, М. Хомут, С. Мельничук, М. Слободян, М. Ровенко, Я. Івахів, Г. Добуш, В. Хомут.

По \$ 20.00 — Ярослав Івахів, Григорій Добуш.

По \$ 15.00 — Василь Хомут.

По \$ 10.00 — Михайло Кузів, Михайло Мостовий, Іван Ставишин, Михайло Хомут, М. Габер.

По \$ 5.00 — Інж. Грабович, Ю. Тарнавський, П. Палькевич, В. Тарнавський, Мгр. В. Стойко, В. Іванович, Л. Старанчак, Т. Ярмолук, В. Зоря, В. Гронь, Р. Старожитник, С. Мельничук, М. Ровенко, В. Матів, М. Бойчук, Т. Трензелюк, В. Ясеновський, М. Слободян, інж. Я. Букачівський, інж. В. Безсонів, п-во Микитка, Т. Вутрей, В. Мамчур, інж. Д. Геча.

По \$ 3.00 — О. Подоляк, п-во Романишин, В. Ворис, Л. Матвієшин, М. Сурма, М. Петляк, В. Тернопільський, В. Цяпа, Р. Ратич, Т. Юрків, А. Палагіцький, п-во Лабінський, інж. В. Дибайло.

По \$ 2.00 — С. Крохмальний, Т. Скульський, К. Ровдич, П. Литвин, о. В. Танчак, д-р П. Фізер, В. Оріховський, П. Козар, В. Коза, М. Зін, Т. Кушнір, Г. Стасюк, П. Довбачук, М. Гуцул, Г. Ясеновський, О. Гружецький, М. Лаба, А. Ткачук, І. Підгайний.

По \$ 1.00 — Л. Харченко, В. Дідик, Т. Джюс, п-во Кузьменко, інж. Я. Ощудляк, Ю. Лонишин, О. Рінник, М. Луцик, С. Котис, В. Вілінський, Форест-Парк, п-ні Кучевська, М. Скрутовський, П. Коць, Т. Малюта, М. Білас, В. Лошинюк, І. Пеназь, М. Предко, Ф. Літвінський, п-во Швед.

ЧЕСТЕР, ПА.

Збіркова листа ч. 0491. Збірники: Андрій Забродський і Іван Харів.

По \$ 15.00 — Осередок СУМА.

По \$ 10.00 — Володимир Корчинський.

По \$ 5.00 — Василь Петрик, Володимир Лесик Григорій Волос.

По \$ 3.00 — Іван Баган, Мирон Смолій, Дмитро Молодовець, Василь Пастушок, Михайло Бец, Антін Комendanчук, Ярослав Захарків, Андрій Забродський.

По \$ 2.00 — Володимир Кузик, Олекса Венчак, Євген Ціхановський, Осип Вандерський, Данило Паньків, Ярослав Щербак, Іван Рудницький, Павло Шабатура, Іван Пшеничняк, Іван Давид, Ігор Ярема, Іван Михайлів, Василь Волонка, Нуся Кічула, Андрій Кічула, Іван Гриух, Іван Харів, Ярослав Тарнавський, Петро Мисак.

По \$ 1.00 — Василь Шляхтун, Михайло Маріак, Іван Сальо, Петро Гавриляк, Александер Коротко, Осип Чарнець, Петро Зуляк, Василь Біянський, Іван Прочишин, Богдан Кандюк.

(Продовження збірки з наступному числі)

ВСІМ ЖЕРТВОДАВЦЯМ ЩИРЕ СПАСИБИ!

Ми зовсім не заперечуємо твердження О. Зінкевича, що „спонзорована” організацією полк. Мельника діяльність проводу НОУС-у (до речі — наставленого при допомозі сторонніх сил!) „залишила помітний слід на духовому житті сучасного студентства”. Але ми вважаємо кінцевим уточнити те твердження, в тому напрямі, що НОУС залишив свій слід в думанні лише певної частини українського студентства, тієї частини, що належала до малого ЦеСУС-у, який охоплював всього 50 студентів (на всіх коло 2.000). А на величезну більшість українського студентства (організованого) діяльність НОУС-у не мала ніякого впливу, бо більшість студентства дивилася на ту діяльність з погордою. Вони бачили, що в тому ж часі на українських землях велася під керівництвом революційної ОУН революційно-визвольна боротьба проти московсько-більшевицького наїзника, а в тій боротьбі українські студенти стояли в перших лавах. І коли в духовості дрібної частинки українського студентства жолобила свій вплив НОУС-івська нігілістично-опортуністична фразеологія, то духовість загалу українського студентства формувалася на чинах таких репрезентантів українського студентства, як студентка Зеня Левицька, що замість НОУС-івської стипендії в Берліні вибрала участь в революційній боротьбі на рідних землях і, оточена при переході кордону большевиками, розірвала себе гранатою. Таких, як студентка Галина Столяр, що мужньо видержала большевицькі тортури й спокійно прийняла присуд смерти за революційну діяльність проти большевицьких окупантів, а врятувавшись завдяки вибухові німецько-московської війни від розстрілу, знову включилася в підпільну боротьбу революційної ОУН проти нового окупанта і, попавши в руки німецького Гестапа, згинула від тортур, не зрадивши організаційних тайн. Отакі героїські вчинки українських студентів-революціонерів залишили глибокий слід на духовому житті великої більшості українського студентства на чужині в обговорюваному періоді. І це сучасне українське студентство повинно усвідомити.

(Продовження з 2-ої стор. обкладинки)

По \$ 2.50 — Михайло Ставичний.

По \$ 2.00 — Іван Пацай, Михайло Ільчишин, Стефанія Акулова, Григорій Ткачук, Іван Воробець, Микола Дмитерко.

По \$ 1.00 — Андрій Ключка, Дмитро Грисьо, Петро Гірняк, Лаврін Чарко, Петро Жук, Павло Клячинський, Петро Крись, Стефан Гоцій, Микола Богуніс, Михайло Гошуляк, Й. В., Василь Дидик, Матій Проців, Авдрій Дуган, Ємілія Продивус, Стефан Вагрій,